

‘AHDİ-İ BAĞDADİ VE ŞİİRLERİ

(Öl. H. 1002 / M. 1592)

PROF. DR. HASİBE MAZIOĞLU

“Gülşen-i Şu‘arâ” tamlamasının ebcedle karşılığı olan H. 971 (M. 1563) de yazdığı şairler tezkiresi ile bize değerli bir kaynak yapıt bırakmış olan Ahdi yazın tarihimizde tezkire yazarı olarak tanınır. Ahdi’nin, tezkiresine aldığı şairleri görerek ya da sorup araştırarak, yan tutmadan yazmağa özen göstermesi, Bağdad yöresi ile İran’da yetişen Türk şairlerini de koyması ve bize yeni bilgiler vermesi bakımından tezkiresi özel bir değer ve önem taşır. Buna karşın, bugüne değin ne Ahdi’nin yaşamı, yazar ve sanatçı olarak kişiliği üzerinde durulmuş, ne de tezkiresinin geniş bir incelemesi ve değerlendirmesi yapılmıştır. Eski yazımımızın höylesine önemli bir kaynak yapıtı olan Gülşen-i Şu‘arâ’nın bugüne değin basılmayıp yazma halinde kalmış olması bu alandaki çalışmaların ne denli yavaş ve yetersiz olduğunun kanıtıdır.

Eski yazımımızla uğraşanlar Ahdi’nin yalnızca tezkire yazarı olmayıp şairliğini, tezkiresinde yer yer şiirlerini de vermiş olduğunu bilirler. Ne var ki o tezkireci olarak ün yaptığından onun şair kişiliğinden ve şiirlerinden hiç söz edilmez. Ahdi’nin tezkireciliği yanında şairliğinin de incelenmesi ve şiirlerinin toplanarak ortaya çıkarılması onun sanatçı kişiliğini bütünüyle tanıma olanağını verecektir. Çünkü Ahdi’nin elimizde bulunan çoğu türkçe, birkaçı farsça olan şiirleri bir divançe oluşturacak sayıyı bulmaktadır. İşte bu yazımızda bizi Ahdi’nin şairliği ve şiirleri üzerinde durmağa yönelten neden onun gazellerini içeren bir yazmanın elimize geçmiş bulunmasıdır. Çünkü Ahdi’den söz eden tezkirelerin örnek olarak verdikleri bir kaç beyitle Gülşen-i Şu‘arâ’da bulunanlar dışında onun şiirlerini toplu olarak içine alan bir divanı elimizde yoktur. Onun şiirlerini bir divan biçiminde düzenleyip düzenlemediğini de bilmiyoruz. Ancak şiir mecmualarında gazellerine ve beyitlerine rastlanmaktadır.

Ahdi, şair olarak, Aşık Çelebi, Hasan Çelebi, Beyani, Riyazi, Kafzade Faizi tezkirelerinde ve Âlî’nin Kühü’l-Ahbâr’ında vardır. Âşık

Çelebi ile Riyazi adının Mehdi, Beyani ve Âlî ise Âhmed olduğunu yazıyorlar. Riyazi'nin Bağdad' da Ahdi ile görüşmüş olması göz önüne alınırsa Mehdi adının doğru olması gerekir. Âşık Çelebi onun önce adını yani Mehdi'yi mahlâs edindiğini, fakat Bağdad şairlerinden birinin de bu mahlâsı almış olduğunu görerek mahlâsını Ahdi'ye çevirdiğini yazıyor.

Ahdi'nin Babası "Şemsi-i Bağdâdî" de şairdir. Ahdi babasını şair olarak tezkiresine de almıştır. Riyâzü's-Şu'arâ'da da Şemsi-i Bağdâdî vardır. Ahdi, babasının "ehl-i ilm zümresinden" olduğunu, günlerini kanaat köşesinde okuyup yazmakla ve Padişahın (Kanuni Sultan Süleyman) devletinin devamına dua etmekle geçirdiğini, Padişah adına Mesnevi bahrinde yazdığı üç kitabın "makkûl-i fuzalâ-yı zamân ve pesendide-i fusahâ-yı cihân" olduğunu yazar. Yine oğlunun yazdığına göre belagatli mazmunlar bulmakta eşsizmiş. Türkçe ve farsça nice nice kasideler, Peygamber ile İmamlar hakkında na'tler yazmış, gazellerinden oluşan divan düzenlemiş. Ahdi tezkiresinin başında babası Şemsi'nin Kanuni övgüsünde yazdığı farsça 7 beytini, söz hakkında mesnevi biçiminde yine farsça 5 beytini, Kanuni için yazdığı üç dilde "mülemma" "bir kasidesinden türkçe bir beytini verir. Riyâzü's-Şu'arâ'da Gülşen-i Şu'arâ'da bulunmayan bir beyti daha bulunmaktadır. Bu örneklerden Ahdi'nin babası Şemsi'nin divan şiirinin usta şairlerinden olduğu anlaşılıyor. Kanuni için yazdığı:

Sâye-i lutf-ı Hudâvend-i cihân
Şâh bin şâh Süleymân-ı zamân

beytiyle başlayan övgüsü onun söyleyiş gücünü gösterdiği gibi,

Tarama şâne ile zülf-i 'abîr-efşânun
Hâtırım yıkma efendî bir alay miskinün

Sen çekdüğün zaman kadehden şarâblar
Tâcin göge atar ferahından habâblar

Ne bilür kâmet-i dil-cün elemîn bād-ı seher
O bir âvâre durur kendü hevâsında yiler

beyitlerindeki duygu inceliği, türkçe deyimleri şiirde başarıyla kullanmış olması Şemsi'nin iyi bir şair olduğunu göstermeğe yeter.

Ahdi, tezkiresine şair olan iki kardeşini de almıştır. Büyük kardeşi Riyazi'nin türkçe ve farsça şiirler yazdığını, iyi muamma çözdüğünü ve

H. 963 de öldüğünü bildiriyor. Küçük kardeşi şair “Murādī-î Bağdādī” den aşağıda söz edeceğiz.

Gülşen-î Şu‘arādaki “Hüseyn-î Bağdādī” adlı şairin de Ahdi’nin amcası olduğunu öğreniyoruz. Onun da türkçe ve farsça şiirler yazdığı, H. 985 / M. 1577 de öldüğü ve Kerbelâ’da gömülü olduğu yazılıdır. Yine Gülşen-î Şu‘arâ’daki “Rindî-î Bağdādī” de amcasının oğludur. H. 993 / M. 1585 de öldüğünde oğlu Zühdi’nin babası için yazdığı ölüm tarihinden bunun da şair olduğu anlaşılıyor.

Böylece Ahdi, bireylerinin çoğu şair olan kültürlü bir ailedendir. Kendisi de tezkiresinde amcası Hüseyn-î Bağdadi’den söz ederken “âbâ ve ecdâd-ı pāk-nihâdı ol diyârûñ a‘yân-ı huçeste-şânından” dır diye yazar. Bağdad’ın ileri gelen, soyca temiz yaratılışlı bir ailesinden olan Ahdi’nin kendisi de devrinde şair olarak tanınmıştır. Nitekim Osmanlı tezkirecilerinden Aşık Çelebi ile Hasan Çelebi Ahdi’nin Bağdad’ın tanınmış şairlerinden olduğunu yazıyorlar. Aşık Çelebi Ahdi için “Sâhib-i‘ilm ü ma‘rifet hoş-fehm ü hoş-kitâbet kimsedür “der. Hasan Çelebi de” Bulegâ-yı şu‘arâ ile âşinâ olmağla dide-i cânı kuhl-i ma‘rifet ü kemâlât ile rûşenâ“diyerek bilgisinin ve yetkinliğinin düzeyini ve nedenini belirtir. Kendisi de tezkire yazarı olan Aşık Çelebi’nin Ahdi’nin tezkiresi hakkında “Şu‘arâ-yı Rûmı tezkire idüp insâf budur ki iyü tetebbu‘itmişdür” demesi ve “sâ’ir A‘câm gibi Rûma ve Rûmîlere münkir degüldür” sözü ile Ahdi’nin Osmanlı şairlerini yan tutmadan değerlendirmiş olduğunu vurgulayarak onun eserini beğendiğini yazmış olması önemli bir değerlendirmedir. Hasan Çelebi “tâ’ife-i A‘câm”ın türkçe iyi yazamadıkları ve türkçenin inceliklerine inemedikleri halde Ahdi’nin şiirlerinin “Rumîyâne ve üstâdâne” olduğunu ve herkesçe beğenildiğini söyler. Aşık Çelebi, Hasan Çelebi ve Riyazi Ahdi’nin:

‘Ahdî diyâr-ı Rûma gelüp ideli nazar

Görinmez oldu gözüme mülk-i ‘Acem benüm

beytini beğenerek tezkirelerine almışlar, onun bu içtenliğini sevgi ve ilgi ile karşılamışlardır. Nitekim Âlî “Hattâ bir zamân ‘Acemliğini bilmedi” der. Ahdi, Anadolu’da özellikle İstanbul’da geçirdiği on yıl kadar uzun bir sürede gurbette olduğunu hiç hissetmemiş, Tezkiresinde yer yer kaydettiği gibi imparatorluğun başkentinde hayatının en güzel ve hareketli günlerini yaşamış, İstanbul’da, Edirne’de pek çok şairlerle tanışmış, onlardan dostluk ve yakınlık görmüştür. Âlî onun tezkiresi ve şairliği hakkında da şunları yazıyor: “Acemliği hâlinde şu‘arâ-yı Rûm tezkiresin yazmaga ölçümlendi. Hadd-î zâtında ahlâkı latîf ve

meskeneti haysiyyetinden lâzımü't-ta'rif kimse idi". Âlî "Şutur-gurbe eş'âr söylemede ser-âmed idi" sözüyle de Ahdi için yakışksız, uygunsuz şiir söylemede başta gelir diyerek onu eleştirmiştir. Âlî'nin bu eleştirisi onun neşeli kişiliğinden, ara sıra yazdığı açık saçık şiirlerinden dolayı olsa gerek. Âlî H. 994/1585 de Bağdad'a hazine defterdarı olarak gittiğine otuz kadar şairin kendisine kaside, tarih ve gazel sunduklarını, bunların arasında Ahdi'nin de bulunduğunu yazıyor.¹

Tezkireci ve şair Riyazi, babası Bağdad kadısı iken orada Ahdi ile görüşüklerini yazar. Ahdi'nin, Riyazi'nin babası kadıya sunduğu bir kaside² birbirleriyle tanışmalarına neden olmuş, ilk tanıştıklarında Ahdi'nin okuduğu bir gazeli unutmadığını söyleyerek gazelin matlamı vermiştir:

Kān idüp iy kaşı ya oldı okuñ dilde nihān
Yaremüñ ağızın arar cerrāh anuñcün her zamān³

Riyazi Ahdi'nin "evâhîr-i Sultān Murādî'de" yani III. Murad devri (1574-1595) nin sonlarında öldüğünü yazmıştır. Buna göre Ahdi'nin ölüm tarihi olarak verilen H. 1002/M. 1593 yılı doğrudur.⁴

Ahdi'nin şiirlerine gelince, onun Gülşen-i Şu'arâ'nın başında tevhid ve na't olarak yazdığı ufak kıt'a, mesnevi ve beyitleriyle Kanuni'ye ve tezkiresini sunduğu Şehzade Selim'e övgüleri, eserinin yazılış tarihi, "hâtime" si v.b. tezkiresi ile ilgili şiirlerinden başka birkaç nazire gazeli, matla'ları ve farsça bir tahmişi bulunmaktadır. Tezkiresindeki nazire matla'larından oluşturduğu gazellerinin bir bölümü aşağıda üzerinde duracağım yazmada ve bazı şiir mecmualarında vardır. Şiir mecmuaları taranırsa bizim topladıklarımızın dışında başka şiirleri de bulunabilir. İçerisinde 33 gazelin bir arada bulunduğu "divançe" diyebileceğimiz bir yazma Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde İsmail Saib Sencer kitapları arasındadır⁵. Gazellerin başında "Ahdi bin Şemsi-i Bağdâdî" yazılıdır. Gazeller kafiyelerine göre divan düzeni biçiminde sıralanmıştır. İnce güzel bir ta'likle yazılmış, ciltsiz, 9 yapraktır. Ahdi'nin şiirlerinin çoğunu topluca içeren bu tek nüsha, küçük kardeşi şair Muradi tarafından yazılmış olması bakımından da ayrıca değer taşımaktadır. Ahdi'nin gazellerinin sonunda "Li-râkımihi" baş-

^{1,2} Bu şiirlerinden hiç birisi elde yoktur.

³ Bk, 29. gazel. Bu beyit Ahdi'den söz eden bütün tezkirelerde ve Kühü'l-Ahbâr'da vardır.

⁴ Bk. Sicill-i Osmani, c. 3, s. 609.

⁵ Metindeki 5, 7, 16, 18, 20, 28, 34, 39, 40 numaralı gazeller bu yazmada yoktur.

hği altında Muradi kendisinin de iki gazeli ile bir matlamı yazmıştır¹. Onun bu iki gazelinden birisi ağabeyisinin 37. gazeline naziredir. İkincisinin de yine Ahdi'ye nazire olduğuna Ahdi'nin Vuslati'ye yazdığı nazireden öğreniyoruz.²

Ahdi kardeşi Muradi'yi tezkirsine "Murâdî-i Bağdâdî" başlığıyla almıştır. Muradi'nin kendisinin küçüğü olduğunu, bilim öğrenimi ile uğraştığını, hüner ehlerinden noksanını tamamlayarak saygın bir kişi olmasını diler. Sesinin güzel olduğunu "âvâz-ı hazîn" ile okuduğu gazelleri herkesin beğendiğini, şiirde yeni buluşlara yetenekli olduğunu yazar. H. 970 / M. 1562 de Ahdi garbette iken ağabeyisine gönderdiği mektubuna koyduğu bir gazelini Ahdi tezkirede vermiştir³. Böylece Muradi'nin elimizde üç gazeli ile bir matlamı bulunmaktadır. Muradi'nin:

¹ Murâdî'nin yazmadaki şiirlerini buraya alıyoruz:

Gösterüp 'arız-ı hürşid-mişâlin şâmî
Kalmadı zerrece üftâdelerün ârâmı
Hep güneş yüzlüleri araladuñ hüsünle
'Arızuñ yoħsa senün mihr-i cihân-ârâ mı
Ebr-i surh içre sanur mihr-i cihân-tâbâ durur
Câme-i âl ile seyr iden o sîm-endâmı
Niçe yıldur umarın kim baña düşnâm idesin
Söyle mümkün midür almag deheñüden kâmi
'İydgeh içre Murâdî çü kılur 'arz-ı 'ızâr
İsterem anuñ için her gün ola bayrâmı

Ve Lehü Eydan

İdüp n'iderin serv-i çemenzârı temâşâ
Üftâdeye besdür kad-i dil-dârı temâşâ
Tubâ niçe yıldur dikilüp tardı baş egdi
İtmiş gibi ol şive-i reftârı temâşâ
Heç ile çünki beni helâk eyledüñ ey döst
Gel eyle kadüm rence kılup bârî temâşâ
Âyîne-i İskendere hergiz nazâr itmez
Her kim ide mir'ât-i ruh-ı yârî temâşâ
Zülfünde n'ola gönlünü görürse Murâdî
'Adetdür ider her kişi ber-dârı temâşâ

Ve Lehü Eydân

Tâbı çok zülf midür turre-i tarrâr gibi
Ya sarılmış biri birine iki mâr gibi

² Bk.s. 128

³ Gülşen-i Şu'arâ, Murâdî-i Bağdâdî, Millet Ktp. Ali Emiri, 774

Çü aldı egnine ol mäh cāme-i ābī
 Şehāb-ı haclete girdi sipihr mehtābī

beytinde divan şiirinde çok geçen “ayın utancından buluta girmesi” mazmununu oluşturan “hüsn-i ta’lil” i ay yüzlü güzelin mavi elbise giymiş olmasına bağlayarak yaptığı “tenasüb” yeni bir hayal ve buluş sayılabilir. Yine:

Ebr-i surh içre şanur mihr-i cihān-tāb durur
 Cāme-i āl ile seyr iden o sīm-endāmı

beytindeki güneşin ışıkları ile kızarmış “ebr-i surh” tamlaması ile yapılan benzetme değişik bir buluştur. Yine bilinen bir mazmunu içeren:

O serve sāyesi hem-rāh olmasun diyü dil
 Ne gündüzün günü ister ne gice mehtābı

beytindeki rahat söyleyişi ve ustalığı henüz öğrenimini bitirmemiş genç Muradi’nin “şi’ir icādında” yaratılışındaki yeteneğin umut verici örnekleridir.

Muradi, ağabayisi Ahdi ile kendisinin şiirlerini içine alan bu yazmayı Bağdad’da yazmış olmalıdır. Ayrıca, kendileri de o bölgede yetiştikleri halde elimizdeki yazma gerek dil gerek yazım yönünden o bölgenin özelliklerini taşımayıp, o yüzyılda Anadolu’da ve İstanbul’da yazılan eserlerin dil ve yazım özelliklerini gösterir. Bu durum bize Kanuni’nin Bağdad’ı ve çevresini Osmanlı ülkesine kattıktan sonra bu bölgede yetişen okumuş şairlerin Osmanlıca’yı yazımı ile birlikte derhal benimsemiş olduklarını göstermektedir. Bu devirde Bağdad’da yetişen başka şairlerde örneğin Ruhi’de de bunu görmekteyiz.

Ahdi’nin bulunduğu tezkirelerde örnek olarak verilmiş olan onun 6 beytinden 5 i bu divançedeki gazellerde geçmektedir. Riyāzü’ş-Şu‘arā ile Zübdetü’l-Eş‘ār’da verilen yalnızca şu bir beyti elimizdeki divançede yoktur:

Da‘vī-yi ‘aşk ider isen ikisin sev güzelin
 Şāhideyn¹ olmasa iy dil bulmaz da‘vī sübüt

Süleymaniye kütüphanesinde Esad Efendi kısmındaki No. / 3424 mecmuada hemşehrisi Fuzuli’nin:

Yolunda cān virem gibi derūnumda ‘alāmet var
 Şehīd-i tīg-i ‘aşk olmağa gönülümde şehādet var

¹ “Şāhideyn” (Zübdetü’l-Eş‘ār) “Şāhidūn” (Riyāzü’ş-Şu‘arā).

gazeline yazdığı tahmis ile "karanfül" redifli kasidesi, bir gazeli (20. gazel) ve tarihi (s. 15, 1. not), tezkiresindeki nazire olduğunu bildirdiği matla-lariyle tamamlamış olabileceği bir kısım gazelleri¹ ne bu yazmada ne de Gülşen-i Şu'arâ'da vardır. Biz, divan düzenine göre yazılmış olan bu yazmaya Gülşen-i Şu'arâ'dakilerle elde bulunan diğer şiirlerini de ekleyerek hepsini bir araya topladık. Yazmaya kattığımız şiirleri de kafiye düzenine göre yerleştirdik. Böylece hem Ahdi'nin bulabildiğimiz bütün şiirleri bir araya toplandı hem de yeni şiirleri ele geçtiğinde kolayca kontrol edebilme olanağı sağlanmış oldu.

Ahdi'nin elimizdeki şiirleri onun Türk dili kadar farsçaya da hakim olduğunu, bu dilde de kolayca şiir yazabildiğini, özellikle türkçe şiirlerinde aruzu rahatça kullandığını, konuşma dilinden ve deyimlerden yararlanarak şiirlerine daha da bir canlılık ve sıcaklık kazandırdığını belgelemektedir. Divan yazınımızın belli şiir dünyasında gelenekten ayrılmayan Ahdi, dili iyi kullanan, yer yer kişisel buluşlar ve değişik söyleyişler ortaya koyabilen usta bir şair olarak karşımıza çıkıyor. Fuzuli'nin ünlü gazelinden esinlendiği anlaşılan:

Âh dilden, ta'ne düşmenden, cefâ eyyâmdan
Devletüñde gör neler şâhum çeker miskin gedâ

beyti usta bir şair söyleyişidir.

Ahdi'nin şiirlerinde Fuzuli'nin etkisi açıkça görülür. Onunla görüşüp tanıştığını sandığımız Ahdi'nin Fuzuli'nin şiirlerinin etkisi altında kalmış olması doğaldır. Bilindiği gibi Fuzuli'nin ölüm tarihi ile ölüm nedenini ve oğlu şair Fazl'yı da Ahdi'den öğreniyoruz. Onun Fuzuli'ye nazire olarak yazdığı şiirlerinden başka Fuzuli'den alınmış ya da Fuzuli'ninkilere çok benzeyen mazmunlarla da karşılaşırız. Örneğin Ahdi'nin

Ķâmetüm ger ħam iderse n'ola her dem bir belâ
Ehl-i dil eyler tevâzu' râst gelse âşinâ

beyti Fuzuli'ni:

Olur Ķaddüm du tâ 'aşşuñ yolında bir belâ görgeç
TarîĶ ehline 'âdetdür tevâzu' âşinâ görgeç

beytindeki mazmunun aynıdır. Yine Ahdi'nin:

Ağzuma alsam zebânuñ şehd ü şekkerdür baña
Emdügümce leblerüñ Ķand-i mükerrerdür baña

beyti Fuzuli'nin:

İy mezâĶ-ı câna cevrüñ şehd ü şekker tek lezîz
Dem-be-dem zehr-i gamuñ Ķand-i mükerrer tel lezîz

¹ Nitekim bk. 18. gazelin notu.

beytini hatırlatmaktadır. Yine Ahdi'nin:

Cennet içre kişiye çünki 'azâb olmaz imiş
'Ahdi'ye cennet-i kûyuñda nedür bunca 'azâb

beytinin de Fuzuli'nin:

Kesmedi menden ser-i kûyuñda âzârın rakîb
İy Fuzûlî nişe cennet içre yoñ dirler'azâb

beytinden alınmış olduğunu görürüz.

Yukarıdaki beyitler Fuzuli gibi dev bir şairin yanında Ahdi'nin pek de cüce kalmadığını gösteriyor. Fuzuli Divan şiirimizde her yönüyle dört başı mamur, kendisine özgü şiir dünyası ile kişisel bir üslup yaratmış olan en büyük şairimizdir. Ahdi'yi Fuzuli gibi dev bir şairle karşılaştırınca kuşkusuz Ahdi kaybeder. Ne var ki Fuzuli'nin şiirlerini belleğine iyice işlemiş ve içine sindirmiş olan Ahdi Fuzuli'nin şiir atmosferinden kendisini kurtaramadığı zaman bile, aynı mazmunları söylerken yalnızca öykünebilen, taklit düzeyinde kalmış yeteneksiz bir kişi olmadığını gösteriyor. Bilindiği üzere hemen bütün divan şairleri hatta bazı saz şairlerimiz Fuzuli'ye nazireler yazmışlardır. Edebiyatımızda etkisi bu kadar yaygın ve sürekli olan Fuzuli'ye yazılan nazireler arasında Ahdi'ninkileri başarılı olanlar arasına almanın abartma olmayacağı kanısındayım. Bir örnek daha vererek karşılaştırmamızı sürdürelim. Fuzuli'nin, türkçenin anlatım olanaklarından yararlanarak yazdığı yeni mazmunları ve buluşları içeren "şem"¹ redifli gazeline Ahdi'nin: naziresinde:

Cân u dilden olmasa 'âşık ruḥ-i cānāna şem'
Böyle yanmazdı ser-â-pâ âteş-i sūzāna şem'

Tutuşupdur nâr-ı şevkûñle başında od yanar
Ser-guzeştin n'ola yansa saña yana yana şem'

beyitlerinde Fuzuli'ninkine yaklaşan bir anlatım güzelliği, ustalık vardır. Ahdi'nin:

Can meṭâ'ı bulmadı bâzâr-ı hicrûñda revâc
Gel ḥadeng-i ḡamzeñ ile aña lutf it kapu aç

ile

Ḳan idüp iy kaşı ya oldu oḡuñ dilde nihân
Yaremüñ aḡzın arar cerrâḡ anuñçün her zamân

matla'lı gazelleri de Fuzuli'ye naziredir¹. Ahdi'nin ustalığını bu iki beyitte de görebiliriz. O, "kapı açmak", "kan etmek", "ağzını aramak"

¹ Bk. 8. ve 29. gazeller.

deyimlerinin mecazlı anlamlarından yararlanıp ustaca "tevriye"ler yaparak yeni mazmunlar oluşturur. Ahdi'nin bu buluşlarını çok beğenen Osmanlı tezkirecileri bu iki beyti onun şiirlerine örnek olarak verirler. Divan şairleri bu çeşit söz oyunlarından çok hoşlanmışlar, bu türlü buluşlar hüner saymışlardır. Dilin anlatım gücünden yararlanılarak yapılan bu buluşlar ve hünerler gerçekte bir dil ustalığıdır. Yeter ki bayağılaşmadan ustaca yapılmış olsun ve beğenilsin. Ahdi'nin şiirleri bu ölçüye vurulduğunda Hasân Çelebi'nin "Mezbûrun eş'arı Rûmiyâne ve üstâdâne olmağla ser-hadd-i kabûl-i ehl-i 'irfâna dâhildür" sözüyle de belgelendiği üzere o usta şair denilmeğe hak kazanmıştır.

Yukarıdaki beyitlerde görüldüğü gibi Ahdi şiirlerinde deyimleri çok kullanmış, onların yalın ve mecazlı anlamlarından yararlanarak söz oyunları yapmıştır. Gerçi bu söz oyunları o devirdeki şiir anlayışına uyularak hüner gösterme amacıyla yapılmışsa da bu türlü söz oyunları divan şiirimizin dil yönünden daha çok türkçeleşmesini, anlatımın canlılık kazanmasını sağlamıştır. Ahdi'den bir kaç örnek daha verelim:

La'lin ne dem ki yâr şunar düşmen ağzına
 Ağız bir ider almağa cânım o dem benüm
 Hayâliyle döker yaş bir perî-ruhsâr dil-dâruñ
 Gözine görünür vardur meger bu çeşme-i hun-bâruñ
 Göz açınca gördi nâgeh bir perî-ruhsâr göz
 Bir yumup biñ dökse tañ mı göremez tekrâr göz
 Bir zamân diñmedi bârân-ı sirişküm gitdi
 Hiç göz açdurmadı hecrüñde baña sultânüm
 Kevkeb-i bahtum uyanmadı ağır uyşuludur
 Çıkdı bâm-ı felege döne döne efgânüm
 Söyleşüp erbâb-ı hüsn ile gider 'Ahdi o şâh
 Mülk-i hüsnî olmağa beñzer ayak dīvânıdur

Ahdi konuşma dilini bozmadan aruza rahatça uygulamıştır. Bu genel olarak XVI. yüzyılda şiir dilinin ulaştığı bir aşamadır. Ahdi de bu aşamaya ulaşmada emeği geçenlerden biridir.

Didüm bir kez mey-i la'lüñ emüp gitsem didi ol meh
 Bir iki iç yıkıl var git yeter câna 'azâb eyle
 Geçdi eyyâm-ı vişâlüñ dime fûrkat demidür
 Böyle kalmaz güzelüm ol da geçer âhir olur

Seyre gel nâz ile gey egnüñe bayrâmî kabâ
Nic'olurmuş gör a şehrüñ güzeli bayrâmı

Divan şairlerimizin çoğunu etkilemiş olan karamsar hayat görüşüne karşın Ahdi'nin yaşamı seven neşeli bir kişiliği vardır. Yukarıdaki örneklerde onun bu kişiliğini de görebiliyoruz.

Elimizdeki şiirlerinden onun Fuzuli'den başka Aşık Çelebi, Arifi (Rumelili), Arifi Fethullah, Baki, Emri, Fevri, Gami, Firdevsi, Gıyasi, Harimi Beg, Mecdi, Muhiti, Muradi-i Acemi, Nami-i Mardini, Nihani Durak Çelebi, Sani, Sa'yi, Tariki, Vuslati, Vahi, Ziyneti gibi pek çok şairlere nazireler yazdığını anhyoruz. O, bu şairlerin çoğunu İstanbul'da tanımış, Edirne'de Edirneli şairlerle, bu arada Emri ile görüşmüş, onlarla sohbet meclislerinde bulunmuştur. Ahdi'nin daha başka şairlere de nazireleri olabilir. Bu nazireler karşılıklı dostluk gösterisi ve aralarında bir tür şiir yarışması olarak yazılmıştır. Divan şiirinin hünerlerini göstermede Ahdi onlardan geri kalmamıştır. Ahdi'nin şiirlerinin "sâ'ir A'câmın" şiirlerinden ayrı "Rumiyâne ve ütādâne" oluşu İstanbul şairlerinin üslubunu benimsemiş olmasındandır. Onun bu nazirelerinde bilinen mazmunları türkçe rediflere rahatça bağlayarak canlı, kıvrak ve etkili bir söyleyişe ulaştığını görürüz. Metindeki 26. ve 35. gazeller onun şiirde ulaştığı aşamanın en güzel örnekleridir.

Sonuç olarak Ahdi, divan şiirinin geleneğine, onun şiir anlayışına ve zevkine uygun olarak yazdığı şiirlerinde usta bir şair olarak karşımıza çıkıyor. Şiirlerinde kolay, rahat bir söyleyişe ulaşmış, divan yazınının çoğunlukla kadereci ve soyut şiirine yaşamın sevincini ve canlılığını katmaya çalışmış, şiir dilini olabildiğince türkçe bir anlatıma ulalaştırma çabasında başarı sağlamıştır.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
هست ره راست بیباغ نعیم

Râh-ı cinân olduğına bes bu dâl
K'oldı anuñ her elifi bir nihâl

Sıdık ile her kim ki gire bu yola
Hâdî-i menzil gele maşşüd ola

Sâlik-i râh-ı Hâk olana yiter
Cezm ile noğtaları zâd-ı sefer

¹ Gülşen-i Şu'arâ, Millet Ktp. Ali Emiri, 774, v. 1b.

صانعی کین همه صنع از کرم همت اوست
 شکل مطبوع جهان از قلم قدرت اوست
 راه بی خوف و خطر از اثر رحمت اوست
 توشه^۱ راه نوردان ثمر حکمت اوست

Rûh ile kıldı müşerref ten-i hâkiyi revân
 Anuñ için kâ mudan oldu mükerrerem insân

İtdi mir'ât-ı dili gün gibi nazm ile 'ıyân
 Hamdinüñ biñde birin ider iseñ nola beyân

Meşnevi¹

شبه دین و دنیا جیب خدا که القاب پاکش بود مصطفی
 رخس مظهر نور یزدان شده دلش مخزن کنج قرآن شده
 بزلفش ثنا خوان چو واللیل خواست دلیل رخس هست والشمس راست
 بود خاک درگاه او چون بهشت مه و مهر ز ایوان قدرش دوخشت
 کسسته ز زلفش یکی تار مو معطر دماغ جهان شد ازو
 بنفشه کند زان سرافکنده کی که اورا نماید پرستنده کی
 برو حق جو بخشید خلق نکو شفیع همه مجرمان کشت او

فی نعت رسول علیه السلام²

رهبر خلق بسوی رحمت هادی دین و شفیع امت
 حق به لولاک بگردش تحسین ز آفرینش غرض او بود همین
 شان او مظهر کل آمده است خاتم خیل رسل آمده است
 بشر از رتبه او پر دورست کآدمی از کل و او از نورست
 احمد از نام احد شد مشتق حق بدو عاشق و او عاشق حق

¹ Gülşen-i Şu'arâ, v. 3a.

² Gülşen-i Şu'arâ, v. 3a.

Kanıni Hakkında¹

İlâhî dâ'imâ 'ayş u tarabla
 Ola sıhhat serîri üzre sultân
 Ki devrinde nesim-i lutfı ile
 Olupdur gül gibi 'âlem gülistân
 Taht-gâh-ı zamânedede oldu
 Dest-i cûdı keremle bî-hemtâ
 Olup durur dehre sâ'ıyy ü bânî
 Halledelâhu mülkehü ebedâ

Kasîde²

Şevk ile gelüp 'âlem-i imkâna karanfül
 Sem' ister ola meclis-i cânâna karanfül
 İster ki reyâhîn gibi yağma ide bâğı
 Açdı başını girdi bu meydâna karanfül
 Geldükde hemân eyledi âfâkı mu'attar
 Bilmem ne kodı hoşka-i mercâna karanfül
 Mestâne olup gitse reyâhîn n'ola şundi
 Her birisine bir iki peymâne karanfül
 Bir köhne şifâl oldu felek şanma kevâkib
 Yir yir bitürüpdür nice şâhâne karanfül
 Tenhâda n'ola 'arızına gâze sürinse
 Âl ile diler öyküne hûbâna karanfül
 Güyâ ki şehîd-i müje-i lâle-ruhândur
 Yirden çıka geldi bulaşup kana karanfül
 Başına yaqar od kılar yaqasını çâk
 Düşmiş şanasın âteş-i hırmâna karanfül
 Ta'vîz gibi başta getürse n'ola herkes
 Teşbih olur mühr-i Süleymâna karanfül
 Âb-ı keremünden ger ola neşv ü nemâsı
 Gül gibi vire ziyneti bustâna karanfül

¹ Gülşen-i Şu'arâ, v. 5a

² Bu kaside Arkeoloji Müzesi Ekrem K.No. 240 de mecmuadadır. S.N. Ergun Türk Şairleri'nde yayımlamıştır. II. Selim için yazılmış olmalıdır.

Sen pādīşeh-i luṭfa meger oldı muḳārin
 Araladı gülzārı Nerīmāna ḳaranfūl
 Bir tāze gazel bülbül oḳurdu çemen içre
 Gül gibi ḳulaḳ tutdı ol efgāna ḳaranfūl
 Geldükde bu reng ile gülistāna ḳaranfūl
 Bir dürlü şafā virdi dil ü cāna ḳaranfūl
 Şem-^{ci} ruḫuṅa benzeyeli kıpkızıl oldı
 Korḳum bu ki nāgeh tutuşup yana ḳaranfūl
 Luṭf u keremuṅ özleyüp eş^{ar} ile ‘Ahdī
 Şunsa n’ola sen şāhib-i ‘irfāna ḳaranfūl
 Haḳdan umaram gül gibi bu reng-i hoş ile
 Virdükçe şafā meclis-i yārāna ḳaranfūl
 Kāşāne-i ikbālūṅ olan gülle müzeyyen
 Ne deṅlü gelüp gide bu devrāna ḳaranfūl

Şehzade Selim’e Övgü¹

Nūr-ı Yezdān ḳurretü’l-‘ayn-ı Süleymān-ı zamān
 Hażret-i Sultān Selīm a‘nā şeh-i şehzādegān
 Aḫter-i burc-i sa‘ādet āsumān-ı mülk ü dīn
 Āfitāb-ı evc-i ‘izzet māh-ı Keyvān-āsumān
 Cūd-ı fezy-i fikreti mā-fevḳ-i ḥadd-i i‘tibār
 ‘Adl ü dādı mā-verā-yı iḳtidār-ı ins ü cān
 Fevz gülzārında ḳaddi sāye-perver naḥl-i ter
 Feyz deryāsında bir pākize cevherdür o cān
 Rūma iḫsānuṅ getürmişdür ‘Acem’den ‘Ahdī’yi
 Yoḫsa ol āvāre n’eylerdi idüp bunda mekān
 Şehzade Selim’in Şairliği Hakkında Övgü²
 Yiridür nām-ı şerīfi sebt olursa surḥ ile
 Yazılır ‘ādet durur altunla ekser ser-suḫān
 Nazm-ı pākinūṅ gören şaf şaf suṭūrın didi kim
 Mülk-i nazmı tutmağa çekmiş durur leşker suḫān

¹ Gülşen-i Şu‘arā, v. 7b² ” ” v. 10b

Tab^c-ı pāki her kaçan şevke gelüp dirse gazel
 Aña pey-revlik idüp erbāb-ı dil söyler suhan
 Pādişāh-ı ‘adl-perversin anuñcün Husrevā
 Her kişi bildürmege hālin saña yaza suhan
 Nazm-ı devletde ola ism-i şerīfün şāh-beyt
 Nitekim nazm ile virür ‘āleme zīver suhan

Ramazan-zāde Pīri Paşa’ya Sunduğu Kasideden¹

Zübde-i pīr ü cevān eşref-i ebnā-yı zamān
 Sāhib-i aşl u neseb Hazret-i Pīri Paşa

توي آن شاعر پا کیره سخن کز سر لطف
 لذت ذوق کلام تو بود روح فزا
 کیست غیر از تو درین شهر ابا عن جد تا
 مسجد و مدرسه سازد ز عطا بهر خدا
 ره روانرا نرسد مملکت خویش بیاد
 کشته این شهر بدوران تو به از همه جا

Mehmed Paşa (Ümīdī)’ya Övgü²

Bu baħr-ı bī-kerān ki le‘āliyile pürdür
 Her beyti oldı gevher-i tāk-ı Sikenderi
 Dāline şāh-ı Sidre bula egse başını
 Rif‘atle oldı ravzada Tubā berāberi
 Yāsına n’ola zevrak-ı ümmīddür disem
 Mazmūnı oldı baħr-i necātuñ çü lengeri
 Yir itse vavına n’ola gönlüm visāl umup
 Çün şeş cihetle eyledi uşşāka yāveri
 Çün kim nihāl-i kāmēt-i havrādur ol elif
 Bāğ-ı ümīdüñ olsa n’ola sāye-gusteri
 Nūnı ki oldı maħzen-i genc-i nihān-ı ‘aşk
 ‘Ahdī faķať dir anda me‘ānī cevāhiri

¹ Gülşen-i Şu‘arā, v. 14b. Ahdī bu Kasideyi pīri Paşa’ya (öl. 970 / 1562) Adana’da sundu-
 ğunu yazıyor.

² Gülşen-i Şu‘arā, v. 17a.

Hasan Paşa'nın Bağdad'a Gelişine Tarih¹

Ey melek-sîret Hasan Paşa yine
 Begleri kulluğa şaf şaf eyledün
 Nakd-i pākisün vezîr-i a'zamuñ
 Zātuñi dānişle eşref eyledün
 Günde yüz biñ hayr umar merhūm idi
 Anuñ için sen muzā'af eyledün
 Pādişāh emriyle mülk-i Şām'da
 İrişüp Bagdādı eltāf eyledün
 'Ahdî-i dā'f didi tārîhini
 Evliyâ burcın müşerref eyledün
 (988)

Nişānî (Nişancı Celal-zade Mustafa Çelebi) için²

Muştafa-hulk u 'Ömer-ħaşlet ü Bū-Bekr-şiyem
 Murtaza-meşreb ü 'Osmān-ħayā fahr-i kibār
 Hüsn-i hulk ile bu ihsānını görseydi eger
 Hâtem irüp kapusına olur idi cerrār

Bağdad'lı Beyanî'nin Dergâh-ı 'Alî Çavuşu Olmasına Tarih³

Çün Beyānî-Zāde vardı kapuya
 Bulmağa kām-ı dilin ol hoş-nihād
 Dergeh-i 'ālîde buldı kām-ı dil
 oldı iqbāl ile akrandan ziyād
 'Ahdî tārîhin didi olmuş durur
 Seyyid-i çavuş der-i Sultān Murād
 (983)

Cüdāyi-i Acem'in Ölümüne Tarih⁴

شاعر خوش گو جدایی آنکه بود
 صحبت پاکیزه اش قوت روان

¹ Bu tarih Topkapı Revan Köşkü No. 1973 mecmuadan alınarak Türk Şairleri'nde yayımlanmıştır.

² Gülşen-i Şu'arâ, v. 17b.

³ Gülşen-i Şu'arâ, v. 64b.

⁴ " " v. 75a.

از جهان بیوفا دلگیر گشت
 ترك یاران گفت و چون رفت از میان
 هر او تاریخ عهدی گفته شد
 وه جدایی کرد رحلت از جهان
 (968)

Gülşen-i Şu‘arâ’nın Yazılışına Târîh¹

Gül gibi nazmı ile ehl-i dilûn
 Olsa reşk-i cinân bu ravza n’ola
 Eyleyüp cem‘ bir yire ‘Ahdî
 Didi târih gülşen-i şu‘arâ
 (971)

Gülşen-i Şu‘arâ’nın Şehzade Selim’e Sunulması²

Cem‘idüp erbâb-ı nazmı itdüm ol Sultâna arz
 Hâdis olmuşdur şunar bende Şeh-i divâna ‘arz
 Hâk-i pâyından biter maşşûdı erbâb-ı dilûn
 N’ola şunsa hâk-i pâya ‘Ahdî-i ferzâne ‘arz

شکر کاین نامه فرخنده کلام
 شد بکام دل احباب تمام

لله الحمد که این نامه من شد پسند دل ارباب سخن
 یافت اقبال نبام شه دین کر بنام نبود دور بدین
 چون نیابد همه جا عز و علا شد مزین بکلام فصحا

İltimâsum bu ki erbâb-ı şalâh
 Kıla lutf ile haţâsın ıslâh

‘Avn-i Haqq ile bu nâme oldı
 Nazm u neşr ile çü dürr-i meknûn

¹ Gülşen-i Şu‘arâ, v. 8b.

² Gülşen-i Şu‘arâ, v. 201, 203-204.

Yaraşur gūşına dürr itse anuñ
 ‘Ahdiyā her birin erbāb-ı funūn
 Hudāvendā be-ḥaḫḫ-ı Āl-i Aḫmed
 Be-nūr-i pāk-ı eṣhāb-ı Muḫammed

بلدست هر کسی کاین روضه افتد
 عزیز و محترم کن بلکه امجد

Gazeliyyāt

- 1- Teşne dil mīve-i vaşluñ didüm ister cānā
 Şundi sīb-i zeḫanın didi ki işte elma
 Şehr-i ḫüsni yine müşk-ile mu‘aṭṭar kılduñ
 Çinden geldi ḫaṭuñ Rūma müsāfir gūyā
 Nāfesin zūlfüñe çeşmin gözüñe āhū-yi Çin
 Benzedüp eyledi bilmezlik ile āh o ḫaṭā
 Zūlfüñi kesme benüm kılma ḫayatım kūtāh
 ‘Ömrüm oldur dilerin ola dırāz iy şāhā
 Ayağı ehl-i şafā şöyle götürdi gitdi
 Devrde ‘Ahdı ararsa bulmaz ehl-i şafā
- 2- Kāmetüm ger ḫam iderse n’ola her dem bir belā
 Ehl-i dil eyler tevāzu‘ rāst gelse āşinā
 Gayre cevri ü baña vaşlın ‘ahd idüp gitdi veli
 ‘Āḫıbet geldi ol āfet eyledi aña vefā
 Ḳana ğarḫ itdi beni şemşir-i ḫün-rizüñ gören
 Egnüme geydüm ser-ā-ser şandı bir gül-gün kabā
 Ḥāk kıldum cism-i zāri rāh-ı kūyuñda veli
 Ḳorkum oldur tārümār ide ğubārumı şabā
 Āh dilden ta‘ne düşmenden cefā eyyāmdan
 Devletüñde gör neler şāhum çeker miskin ğedā

¹ Gazelin matlamın Bākî'nin olduğu Gülşen-i Şu‘arā’da Bākî maddesinde yazılmış olup S. Nüzhet Ergun baskısında yoktur.

² Fuzûlî'nin şu gazellerine naziredir:

Her zaman manzûr bir şüh-ı sitemgerdür maña
 Ḥanda olsam bir belā Ḥaḫdan muḫarrerdür maña
 Faḫr mülki taḫt’ālem terki efserdür maña
 Şükr li’llah devlet-i bākî müyesserdür maña

Yüzüme şanma 'adū-veş çığırur 'Ahdī seki
Kūyına varsam baña karşı gelüp dir merhabâ

- 3- Ağzuma alsam zebānuñ şehd ü şekkerdür baña
Emdügümce leblerün kand-i mükerrerdür baña
Hasret-i kadd ü ruhuñla şâh-ı güldür her müjeñ
Kaatre kaatre hün-ı eşküm verd-i ahmerdür baña
Neylerem âb-ı hayâtı sensüz iy Hızr isteyüp
Dem-be-dem zehr-i firâkuñ çün müyesserdür baña
Gün yüzün etrâfını haţtan ser-â-ser tutalı
Rüz-ı vaşl ile şeb-i hecrün berâberdür baña
Tâc-ı Cemşid ü Kubâd'a ser-fürü itmez gönül
Düd-ı âh-ı pür şerer 'Ahdī zer-efserdür baña

- 4- Ağzı bir kaatre âbdur güyâ
Dişleri dürr-i nâbdur güyâ
Kaatre kaatre 'arak lebinde anuñ
Câm-ı meyde habâbdur güyâ
İki zülfiyle 'arızı haţtı
Bir mücedvel kitâbdur güyâ
Zülfini pertev-i ruhiyle gören
Dir şeb-i mâhitâbdur güyâ
Görse görmezlenür geçer garaşı
Bize 'Ahdī 'azâbdur güyâ

- 5- Gören hınnâlu destün 'aksini çeşmümde dir cānâ
Belâ bahrinde bitmiş niçe bir mercân durur güyâ
Meger hâr üstine derdür güli gördi durup ditrer
Ki aña reşk idüp bilmen ne öter bülbül-i şeydâ

⁴ Bâkî'nin:

'Arızuñ âb-ı nâbdur güyâ
Zekānuñ bir habâbdur güyâ

matlı gazeline naziredir.

⁵ Aşık Çelebi'nin:

Kadem başup gele çün kabır-i Kayse nâka-i Leylâ
Mezârı üstine örter deve tabanı bir kemhâ

Kulağuma çalındı nağme-i ney nefha-i sür
Nefes oğhymış anuñçün ider dil mürdesin ihyâ

beyitleriyle başlayan gazeline nazire olarak yazdığını tezkiresinde belirtir (v. 136 b).

Kelām ı ehl-i dünyānuñ ziyād eyler ğamum 'Ahdî
Kulak dut gör ne söyler nāy ile çeng-i tarab-efzā

- 6- Sākiyā baħr-i tarab revnaqıdur cām-ı şarāb
Barmağuñ 'ak̄si sūtūn yelkeni üstinde ħabāb
Mest olup ğülşene geldükde şabā şevķuñ ile
Şişe sancup yüregın ğonçeleruñ itdi kebāb
Şem'i ruħsāruña karşı bu gice dil uzadup
Ħayli germ itdi veli turmadı tiz geçdi şihāb
Ğāyib olduğını mihrüñ gice remmāl-şifat
Bilmeğe encüm ü meh noķta döküp açdı kitāb
Ğöreyin zülfüñi rüyuñda ne bilsün ki nedür
Miħnet-i şām-ı kıyāmet elem-i rüz-ı ħisāb
Cennet içre kişiyē çünki 'azāb olmaz imiş
'Ahdî'ye cennet-i küyuñda nedür bunca 'azāb*

- 7- عكس بر آب زرخ تا انداخت
اضطرابی بدل ما انداخت
سرو من آمد و بر سر مارا
سایه از عالم بالا انداخت

⁶ Ahdî, Tezkire'sinde bu gazelinin Edirneli Emri'ye nazire olduğunu yazar. Gerek Emri'nin gerekse Ahdî'nin gazelleri Fuzülî'nin:

Ğālibā bir ehl-i dil toprağıdur cām-ı şarāb
Kim kılup ħürmet binālar dutmuş üstinde ħabāb

matla'lı gazeline nazire olmalıdır. Nitekim Ahdî'nin mahlās beyti ile Fuzuli'nin mahlas beyti arasındaki benzerlik bunu açıkça göstermektedir.

Kesmedi menden ser-i küyunda āzārın raķib
Ey Fuzülî nişe cennet içre yoħ diler 'azāb

⁷ Tarzî'nin şu gazeline nazire olduğu Ğülşen-i Şu'arā'da yazılıdır (v. 131a).

یار بر ما نظری تا انداخت
Ğیر را از نظر ما انداخت
Ğلوه کر شد بلباس یوسف
شور درجان زلیخا انداخت
دید عکسی ز جمالش مجنون
تا نظر جانب لیلā انداخت
آه من در شب هجرش بسیار
شعله در ذیل مسیحا انداخت
شد مقید بدو زلفش طرزی
خیشتن را بیلاها انداخت

دو لب خویش بدنجان چو کزید
 آن پری رخنه بجانها انداخت
 دل صد غمزده شد خاک نشین
 تا بیا زلف دوتارا انداخت
 عهدی آن شوخ چو زد شانه بزلف
 چاکها بر دل شیدا انداخت

- 8- Hâtuñ gelse tırâş itme iy âfet
 Şeb irişse gerek aḥşâma hürmet
 Didüm pinhân gamuñ yir her zamân dil
 Didi bulmuş o miskîn gizlü ni‘met
 Raķib-i ḥastei sürdi derinden
 O bî-dînde bulındı gibi ‘illet
 Kıyâmuñi gören dir iy sehi-ķad
 Bu ķametden kıyâmet bir ‘alâmet
 Beni ‘ibret için öldürme iy şâh
 Raķibi öldür olsun baña ‘ibret
 İşitdi sözüñi can virdi ‘Ahdî
 O ḥaste buldı âḥir demde şıḥhat
- 9- Cân metâ‘ı bulmadı bāzâr-ı hecrinde revâc
 Gel ḥadeng-i ğamzeñ ile aña luṭf it ķapu ac
 Būy-i zülfüñ isteyü oldum ṭabībüm derdnâk
 Ķapuña geldüm umaram ola bu derde ilâc
 Âsitânuñ me‘ men-i şâh u gedâ olsa n’ola
 Oldı ḥāk-ı maḳdemüñ mihr ü mehüñ başına tâc
 Neylerin mâhuñ ziyâsın câna çün şubḥ-i ezel
 Şaldı pertev mihr-i rüyüñ yok çerâġa ihtiyâc
 Aḥşupdur bâde-i la‘lünle başı hoş durur
 Görmedüm ‘âlemde ‘Ahdî gibi bir nâzük-mizâc

⁹
 Münharifdür sâkiyâ endūḥ-i dünyâdan mizâc
 Bâde dut kim ‘illet-i endūḥa ġafletdür ‘ilâc
 matla’lı Fuzûli’nin gazeline naziredir.

^{9/b} Bu beyit Âşık Çl. Ha an Çl., Beyânî tezkirelerinde vardır.

- 10- Gül zümür-rüd tahta geçdi şan çemen sultânıdır
 Zer külâhın geydi nergis büstân oğlanıdır
 Seyre çıkmış bir cevân-ı nev-resîdedür çemen
 Kâmeti serv yañağı gül hatı reyhânîdür
 Câm-ı mey alduñ ele seyrâna gitdün gam degül
 Pâyüña âvâreler düşse ayak seyrânıdır
 Ka'be-i küyuñ hakıyçün cân-ı erbâb-ı şafâ
 İy kemân-ebrü hadeng-i ganzeñüñ kurbânıdır
 Söyleşüp erbâb-ı hüsn ile gider 'Ahdî o şâh
 Mülk-i hüsnî almağa beñzer ayak dîvânıdır
- 11- Naqd-i eşküm bezl itdüm olmadı cânân şikâr
 Aqçe ile gerçi kim dirler olur hübân şikâr
 Fursat el virmişken avla ol gözi şehbâzı var
 Şanma kim girer ele anuñ gibi her ân şikâr
 Ayırup benden çeker tenhâya dil-dârı rakîb
 Hey meded itmek diler imânumı şeytân şikâr
 Pây-ı esbüñ bûs ider fetrâke bulur dest-res
 Şeh-süvârum itse n'ola şevkden cevân şikâr
 Bir kez açsa ol kaşı yanuñ 'uqâb-ı tîri per
 Murğ-ı dil gibi ider 'Ahdî hezârân cân şikâr
- 12- Dil uyup çeng-i gama ney gibi efgân öğrenür
 Bî-nevâdur neylesün derdine dermân öğrenür
 Barmağın basmış hat-ı haddine zülf-i ser-keşi
 Rûma gelmiş Hinddür güyâ ki Kur'an öğrenür
 Hâli ol şâhuñ gelüp dîvân-ı hüsnî gamzeden
 Bir Habeş sultânıdır âyin ü erkân öğrenür
 Dil dehânuñ fikr idüp zülf-i girih-girüñ açar
 Bir mu'ammâyî durur güyâ Şebistân öğrenür
 Her sözüm bir gülsitân vaşf-ı ruhuñda 'Ahdiyâ
 Gül gibi şî'rüm okur her kim Gülistân öğrenür

¹⁰ Fuzûlî'nin:

Ol perî-ves kim melâhat mülkinüñ sultândur
 Hükm anuñ hükmi durur fermân anuñ fermânıdır

matla'h gaz lineenazire olacaktır.

^{10/1b} Bu beyit Âşık Çl. Tezkiresine de alınmıştır.

^{10/2b} "hattı" "hatları" olursa vezin düzelir.

- 13- Genc-i hüsnine o gün yüzlinüñ oldı nâzır
 Akçesi olsa n'ola merdüm-i çeşmün vâfir
 Bendesin söger iken baña mı dirsın dirisem
 Saña kim söyledi dir hışm idüp ol şeh kaçır
 Çekdi leşker yürüdi geldi hatuñ Rūma şehā
 Mülk-i İslāmı meded kapladı haylī kāfir
 'Arız u kaşı dūkel itmege teshir kılup
 Kodı na'l āteşe sihr idüp o çeşmi sahir
 Sözleri vaşf-ı meyānuñla ser-i zülfüñdür
 Kanı 'Ahdī gibi bir ince vü nāzük şā'ir
- 14- Şeb-i fūrkatde gama her kişi kim şābir olur
 Başına gün toğar anuñ şeb-i gam āhir olur
 Geçdi eyyām-ı vişālüm dime fūrkat demidür
 Böyle kalmaz güzelüm ol da geçer āhir olur
 Şehr-i hüsn içre katı ser-keş idi gerçi kaşuñ
 Egdi sihr ile gözüñ anı 'aceb sāhir olur
 Dilde āyine nihān eyledi mihr-i ruhuñı
 Yüzine baksan anuñ gün gibi ol zāhir olur
 'Ahdiyā hayl-i hatı tutdı cemāli şehrin
 Hakkı setr itdi 'aceb dīni kara kāfir olur
- 15- Görelī bāgda benefşe-i ter
 Sünbül-i hatına anuñ baş eger
 Cānı rız vir o şeh-süvära diyü
 Nizesi turmayup beni dūrter
 Aldı bir reng ile dili gitdi
 Görmedüm böyle bir dağı dil-ber

¹⁵ Çorlulu Behiştî'nin Gülşen-i Şu'arā'da bulunan şu gazeline naziredir (v. 63a):

Qande görse bu lezet ile şeker
 La'l-i şirînüñe senüñ baş eger

Çarsü-yı derūnuma gönder
 Anda tır-i müjen ziyāde geçer

Hum yanında sürāhī iy sākī
 Beñzer ol tıfla kim anasın emer

Nice kılsun namāzı sofi kim
 Āb-destin yirinde yiller eser

Qoñ ilac eylemen Behiştīye
 Derd-i 'aşkı anuñ mizācı sever

- Ağzuma viridi la‘lin em didi tiz
 Didüm ivme şuya mı düşdi şeker
 Katlüme va‘de eyleyüp gitdi
 ‘Ahdî-i haste va‘desin gözler
- 16- Şakın Mecnûnı şanmañ merd-i meydân-ı maḥabbetdür
 O bir şüret zebûnı olmış erlik aña töhmetdür
 Dehānuñ eylemiş bir ḥarf ile ‘uşşākuñı teshîr
 Maḥabbet nāmesinde var ise mîm-i meveddetdür
 Bizümle ḥaşre râzı olmayup gitdi yine ol büt
 Gelür tırmaz ‘azāb eyler gören dir bu kıyāmetdür
 Görüp görmez deminde dāne-i eşküm gam-ı ‘aşkuñ
 Dil-i vîrānuma miḥmān olur şanur ‘imāretdür
 Kef-i pāyuñ koyup ‘Ahdî baş egmez tâc-ı Dārā’ya
 Na‘çen şekli sultānum başında dāl-i devletdür
- 17- Ḥatından vehm idüp dil zülf-i dil-berde mekân ister
 Ecelden korpup ol bî-çāre, ‘ömr-i cāvidān ister
 Gözüm ḥāk-i rehini görse yüz sürmek diler göñlüm
 Göricek gevheri cevher-şinās olan hemān ister
 Ciger kanıyla göz yaşı nice kana boyanmasun
 Leb-i yāre el irmez dil şarāb-ı erguvān ister
 Uyup ‘aql-ı bed-endîşe irem dir cennete vā‘ız
 Der-i yāri koyup andan bu ‘aql ile cinān ister
 Yazup bir senge nāmum dikme ḳabrüm üzere zîrā kim
 Yoluñda ḥāk olan ‘āşık ne nām u ne nişān ister
 Ḥat-ı yāruñ gubārın olsa ağyāra dimez ‘Ahdî
 Beli ‘ārif olan esrārını ilden nihān ister

¹⁶ Ahdî, bu gazelini Üslüplü Vālihî’nin gazeline nazire yazdığını Tezkiresinde bildirir. (v. 190a) Vālihî’nin gazeli:

Dil-i ‘āşık diyār-ı gamda baḥr-i derd ü fūrkatdür
 Degüldür üstüḥan-ı sîne emvāc-ı maḥabbetdür
 Degül beyzā ser-i Mecnūnda yir yir āşiyān içre
 Zamāne başına yağdurduğı seng-i melāmetdür
 Gubār idüp tenüm rāh-ı melāmetde belā vü gam
 Anı ber-bād iderse rüzgār ol baña rif’atdür
 Çeküp şahbā-yı şebnem bāgda zerrin ḳadehlerden
 Gezer mestāne ḥurşid-i felek pür şevḳ u ḥāletdür
 Tabībüm Vālihî çokdan sefer iderdi küyuñdan
 Tutan ol ḥasteyi ammā teb-i mihr ü maḥabbetdür

- 18- Çemende tırmayup akan degül āb-ı revān yir yir
 Seni arayı gitdi eşk-i çeşm-i 'aşıkān yir yir
 Elifler sīneye kesdüm gam-ı kaddünle iy gül-ruh
 Gören şanur çemende bitdi şāh-ı erguvān yir yir
 Nümāyān tırlerdür yā sipāh-ı gam gelüp kōndı
 Fezā-yı sīneye iy kaşı yā degdi sinān yir yir
 Elifler dāğ şanma tende gam yol azmasun diyü
 Yıgup taş rāh-ı 'aşka sīnede dikdüm nişān yir yir
 Şeb-i gam görinen encüm degül 'Ahdı felek üzre
 Hādeng-i āhumuñ zahmı durur oldı 'ıyān yir yir
- 19- Göz açınca gördi nāgeh bir perī-ruhsār göz
 Bir yumup bin dökse tañ mı göremez tekrār göz
 Hāk-i pāyın gözler anuñ gözin ırmaz görelı
 Sürmeyi gözden siler bir gözleri 'ayyār göz
 Nār-ı hecrünle yanardı ser-te-ser dil kışveri
 Üstine bārān gibi şu dökme her bār göz
 Gitdi dilden 'aql u fikrüm kalmadı şabr u sükün
 N'eylesün kan dökmesün mi ağlayup nāçār göz
 Raht u bahtın n'ola yağmaya virüp kan ağlasa
 Gördi gözler görmemiş bir gözleri Tatar göz
 Gördüğine göz diküp kan dökme olmazdı işi
 Bu dil-i şad çāke bir dem ger olaydı yār göz
 'Ahdiyā virmez amān 'uşşāka tīg-i gamzesi
 Şu yirine kan içer kanuqmış ol hün-ħār göz

¹⁸ Ahdı Gülşen-i Şu 'arā'da bu gazelinı Aşık Çelebi'nin:

Olup her zahm ağız her bir fitil anda zebān yir yir
 Derünüm çākin eyler 'āleme şerh ü beyān yir yir

matlahı gazeline nazire olarak yazıldığı belirtilmiştir (V. 136a). Tezkirede yalnız matlahı verilen bu gazelin tamamı İstanbul Arkeoloji Müzesi No. 240 mecmuadadır. S.N. Ergun oradan alarak Türk Şairlerinde yayımlamıştır.

- 20- Kim ki terk-i ser idüp yoluña pā-māl olmaz
Devlet el virmez aña lāyık-ı iqbāl olmaz
- Her gönül kim ser-i zülfünden irişmez lebüne
‘Ömri zevk ile geçüp şevk ile hoş-hāl olmaz
- Duyacağsın ser-i zülfünde didüm hāl-i dili
Geldi ol gül didi duyulmaduk ahvāl olmaz
- Deyr-i ‘ālemde dilā şanma ki hūbān içre
‘Āşıka meyl idici dilber-i meyyāl olmaz
- Cidd ü cehd it yolna cān ü serī vir ‘Ahdī
Reh-rev-i ‘aşk olan kimsede ihmāl olmaz
- 21- Eyleyelden bir nefes küyuñda olmağa heves
Ol hevesle dil karar itmez yirinde bir nefes
- İy şeker-leb n’ola olsa la‘lūñ üzre hāller
Kanda kim olsa şeker aña üşer lā-būd mekes
- Ol lebi şirīn gamından Kūh-ken veş dād idüp
Nāle kılsam Bisütün olur baña feryād-res
- Mecma‘u’l-bahreyn-i eşküñ görmese tuğyanını
Hacletinden yirlere geçmezdi Ceyhūn u Ares
- Ārzū-yi la ‘l-i cān-bağşını itme ‘Ahdiyā
Gamzesi tiginini gör candan yūri üm-mid kes
- 22- Cān u dilden olmasa ‘aşık ruḥ-ı cānāna şem‘
Böyle yanmazdı ser-ā-pā āteş-i sūzāna şem‘
- Tutuşupdur nār-ı şevkuñle başında od yanar
Ser-güzeştin n’ola yansa saña yana yana şem‘
- Āteş-i ‘aşka n’ola düşsem görüp ruhsāruñı
Yanar oda karşı varur görse ger pervāne şem‘

²⁰ Bu gazel Topkapı Revan K. No. 1972 mecmuadadır. Türk Şairleri’nde Ahdī de verilmiştir.

²¹ Fuzulī’nin şu gazeline naziredir:

Mesken ey bülbül saña geh şāḥ-ı güldür geh kafes
Nişe ‘āşıkseñ ki āhuñdan dutışmaz hār u ḥas

²² Fuzulī’nin şu matlahı gazeline naziredir:

Dil uzadur bağş ile ol ‘arız-ı cānāna şem‘
Od çıkar ağzından itmez mi hāzer kim yana şem‘

Nür ifāza¹ itmege geldi ruḥından gerçi kim
 Döymedi tāb-ı ruḥına uğradı noḳşāna şem^c
 Karşusunda mûm idi yanmağa 'Ahdî-veş n'ola
 Ger olup şevḳ ile gelse meclis-i cānāna şem^c

23- Germ olup aḡyār için yakmış yine cānāne dāḡ
 N'ola yanup yakılursa bu dil-i sūzāne dāḡ
 Kūh-i endūh-i belāyem şāḫı ile lāledür
 Şerḫalar üzre olan sīnemde her bir dāne dāḡ
 Yüzüne beñzer diyü gül çün şehādet eyledi
 Yaḳsalar şer^c ile tañ mı lāle-i Nu 'māne dāḡ
 Bir kara yüzlü 'Arab bendeñ giçer didüm rakīb
 Didi yakmaḡ lāzım oldu alnına şāhāne dāḡ
 Penbeler abdāl-ı cāna setr olsun diyü dil
 'Ahdiyā yakdı ser-ā-pā bu ten-i 'aryāne dāḡ

24 Bî-hūş olup düşdi ayaḡına şarābuñ
 Beñzer bulanup göñli başı döndi habābuñ
 Nuḳl-i lebüne beñzemek isterdi anuñçün
 Sākî yine ḫaylî mezese çıkdı kebānuñ
 La'lini emerken baña söḡse iderin ḫaz
 Zevḳ ehline tatlu gelür acısı şarābuñ
 Meclisde sürüp sāḡarı la'lüni emerler
 Döne döne alınduḡı budur mey-i nābuñ
 Ḥayr ister iseñ ḫanını dök bendenüñ iy şeh
 Gönder oḳuñı sineye ḫaşd eyle şevābuñ
 Rişin uzadup gelmese şofî n'ola bezme
 Yanında degül çeng kılı 'Ahdî rebābuñ

25- Ḥayāliyle döker yaş bir perî-ruḫsār dil-dāruñ
 Gözine görünür vardur meger bu çeşme-i ḫün-bāruñ
 Kitāb-ı ḫüsnüñi görmüş ḫaṭuñdan virdi aḫbārı
 Çıka geldi getürdi yüz belā 'uşşāka aḡyāruñ
 Unudur göz göre kebk-i behiştî rāh u reftārın
 Bu resme şive vü nāz ile görse serv-i reftāruñ

¹ Yazmada افاده yazılmışsa da افاضه olacaktır.

Senûnçün iy yüzi gül n'ola çeksem ta'n-ı a'dâyı
Çeker bir gonçe-i ter çün hezârân cevri ni hâruñ

Dilin gam âteşi yakdı kızardı lâle reşkinden
Gözinde 'Ahdi'nün gördi hayâl-i hâl-i ruhsârûñ

26- Hancerine tayanup turmasa bir pâre gönül
Derdümün biñde birin dökmez idi yâre gönül

Dönse meydân-ı hevâda n'ola mânend-i habâb
Gördi bir yirde karar idemez âvâre gönül

Didi şimdi gelürin pâreye çaldı gitdi
Varalum şabr idelüm biz dağı bir pâre gönül

'Aql u dîn şabr u sükün gitdi saña çâre diyü
Kaldı nâçâr meded bulmadı bir çâre gönül

'Ahdiyâ gönlün alup gitse cefâ itse ne var
Saña kim didi ki vir böyle cefâ-kâra gönül

27- Ey dide yeter şem'-şifat eşk-feşân ol
Şevk ile sürâhî gibi gel hande-zenân ol

Barmağla seni ney-zen ile gösterür iy dil
Ney gibi yeter hem-dem-i feryâd ü figân ol

Küynda sifâl-i sekidür câm-ı maḥabbet
Nüş it yûri hem-şerbet-i rindân-ı cihân ol

Yoklukda vücûduñ ola bir zerrece dirsen
Gel var deheni yâdına bî-nâm u nişân ol

Zinhâr şakin duymasun aşlâ dil ü cânûñ
Bir vech ile iy dide yüzine nigerân ol

Alup dil ü dîn şabr u karârûñ gider oldı
Cân vir yolına 'Ahdi-i bî-çâre revân ol

28- Her taraftan 'âşıka sengi- belâ eksük degül
Başuma her kande ise bir belâ eksük degül

²⁸ Ahdi'nin nazire yazdığı Fevri'nin gazeli de Tezkirede verilmiştir (v. 32a):

Yâr yanında rakîb-i bed-likâ eksük degül
Cânuma derdâ ki hergiz bir belâ eksük degül

'Aşk ile tolmış sınık dilden çıkar mı kâkülün
Genc olan virânede çün ejdehâ eksük degül

Birbirinden şaklayup 'aqs-i cemâlün dem-be-dem
İki çeşmüm oriasında mâ-cerâ eksük degül

'Âşıka yokdur vefâsı gerçi dil-dârûñ veli
Lutfi çoğ olsun cefâsı vaḥthâ eksük degül

Şüretâ gerçi Muhammed deñlü yok dil-ber veli
Şüretâ Yûsuf dir iseñ Fevriyâ eksük degül

Gönlüme geh gam gelür gâhî belâ vü mihnetün
 Menzilümden devletünde âşinâ eksük degül
 Vay baña kim bir senün gibi efendüm yok durur
 Yoksa saña iy şeh-i hubân gedâ eksük degül
 Nice tenhâ bulayın iy gün seni yanumda çün
 Sâye gibi bir rakîb-i bed-likâ eksük degül
 Dem-be-dem derd ü gamuñ dilde füzün olmağdadur
 Gerçi la'î-i rûh-bağşuñdan devâ eksük degül
 'Alem-i ma'na yüzinden 'âşık-ı şâdık gerek
 Yoksa 'âşık iy peri-rû şuretâ eksük degül
 Dide vü dil ol güneş yüzlüye nâzır olah
 'Ahdiyâ mâ-beynümüzde mâ-cerâ eksük degül'

- 29- Dil zerre gibi olmaz idi mihrüñe vâşıl
 Yollara hevân ile düşüp almaya menzil
 Küyuña olur sâlike reh-ber süm-i esbüñ
 Zâhir budur ed-dâl 'ale'l-ğayr ke-fâ'îl
 Bülbül sözini güş idüp açılmadı gonçe
 Ağz bir idüp gönlün ile olah yek-dil
 Ben hastaya tîmâr didüm olsaydı âh
 Olmaz didi ol bād-ı hevâyile bu hâşıl
 Mecnün ki şeh-i 'aşk idi her şeb aña 'Ahdî
 Yir yir yakılup lâleler olurdu meşâ'îl
- 30- Düşeli gözlerüme 'aks-i leb-i cânānum
 Ma'din-i la'î durur dide-i hün-efşānum
 Bir zamān diñmedi bārān-ı sirişküm gitdi
 Hiç göz açdurmadı hierüñde baña sultānum
 Kılıcuñ āb-ı revāndur anı kanda görsün
 Teşnedür bâdiye-i gamda dil-i sūzānum

²⁹ Nihānî Turak Çelebi'nin Gülşen-i Şu'arâ'da (v. 42b) bulunan şu gazeline naziredir:

Sultān-ı gam-ı 'aşkına dil olah menzil
 Cān oldu şehâ şahid-i mağşūdına vâşıl
 Kātlüme delil olsa n'ola gamzeñe zülfüñ
 Meşhürdur ed-dāl 'ale'l-ğayr ke-fâ'îl
 İy kaşı keman tîr-i havādişden alınmaz
 Peykānuñ ile sinede cān olah yek-dil
 Olmasa kişi 'ālem-i esrār-ı gam-ı 'aşk
 Tağşîl-i 'ulüm eylemeden aña ne hâşıl
 Zulmetde kalurdum şeb-i hieranda Nihānî
 Āhum şereri olmasa ger baña meşâ'îl

^{30/5} Bu beyit Aşık Çl., Hasan Çl., Riyazi tezkirelerine alınmıştır.

- Kevkeb-i bahtum uyanmadı ağır uyşuludur
 Çıkdı bām-ı felege döne döne efgānum
 ‘Ahdî peymān o lebi mül ile itdüm umarın
 Şına peymāne-i ser şımaya hiç peymānuñ
- 31- Tıfl-ı sirişküm ağlar ile dem-be-dem benüm
 Bilmen o yaşayaması nem gördi nem benüm
 Eşküm sipāhı tutsa zemīnī n’ola şehā
 Eflāke dikdi āteş-i āhum ‘alem benüm
 La‘lin ne dem ki yār şunar düşmen ağzına
 Ağız bir ider almağa cānum o dem benüm
 Ol şāh-bāz kesse başum itse pāymāl
 Devlet gelüp konar başuma bī-elem benüm
 ‘Ahdî diyār-ı Rūma gelüp ideli nazār
 Görinmez oldu gözüme mülk-i ‘Acem benüm
- 32- Kan idüp iy kaşı ya oldu okuñ dilde nihān
 Yaremüñ ađzın arar cerrāh anuñçün her zamān
 Ok gibi üftādeñi atduñ yabana gerçi kim
 Hākden geldüñ götürdüñ yine iy ebrū-kemān
 Tır-i dil-dūzuña karşı gögsümi gersem n’ola
 Sīne-i şad çāke dikdi demrenüñ yir yir nişān
 Sinede şaf şaf hadengüñ iy kemān-ebrū olur
 Çıkmağa bām-ı fenāya cān-ı zāra nerdübān
 Tirüñüñ bilmezlenürse eylugin ‘Ahdî ne tañ
 Ādeme eylük beter dirler bilürsin bī-gümān
- 33- Lāle-hadlerde ruħı gül-nār dirseñ işte sen
 Bī-nevā ‘uşşāk içinde zār dirseñ işte ben
 Gözi şāhīn gibi dil mürgin kapar bir hoş tutar
 Dil-rübā vü nāzenīn dil-dār dirseñ işte sen

^{31/1} Bu gazel Fuzulī’nin şu matla’lı gazeline naziredir:

Yire düşmez her ne oğ kim atsa ol ebrū-kemān
 Gün şu ‘a’ıyla anuñ çoğ farkı var iy āsumān

^{32/2} Bu beyit Aşık Çl. Hasan Çl., Beyanī, Kaf-zade tezkirelerine alınmıştır. ebrū-kemān: kaşı kemān (Zübdetü’l-eş‘ar).

³³ Ahdī’nin bu gazeli Necatī’nin

Bir yüzi gül gonçe-leb dil-dār dirseñ işte sen
 Sen güle bülbül gibi kim zār dirseñ işte ben

gazeline naziredir.

Gül yüzünsüz zerd ü zâr olmuş yatur nergis-mişâl
Gözi yollar gözedür bîmâr dirseñ işte ben

Bir bakımda 'aqlın alur âdemi mecnûn ider
Bir perî-şüret gözi sehhâr dirseñ işte sen

Âb-ı hayvân gibi la'lünçün düşüp vâdilere
Cân virür bir tâlib-i dîdâr dirseñ işte ben

Hüsrevâ erbâb-ı nazma dâd ile lezzet viren
Bir lebi şîrîn şeker-guftâr dirseñ işte sen

Görelî 'Ahdî meyânuñla dehânuñ naqşını
Var u yoğı bir bilür kim var dirseñ işte ben

34- Bir zerre görmedin dehenüñden 'ıyân 'uyün
Oldı deķâyık-ı şıfatuñdan zebân zebün

İlden nihâñî kalmadı râz-ı derün-ı zâr
Oldı ğamuñla gül gibi perde-derân derün

İrmez binâ-yı hâne-i 'aşka hâlel dağı
Kaddüñ hayâlidür aña iy dil-sitân sûtün

Bir dil-bere dilüñi virüp ğamdan ol hâlâş
Dilden ğam-ı zamânı kıllur dil-berân birün

'Ahdî-şıfat şıfâtuñ ider her gün ehl-i dil
Bir zerre görmedi dehenüñde 'ıyân 'uyün

35- İrdükde 'arağdan ruğ-ı dil-dâra şüküfe
İtdi yakasın şevķ ile yüz pâre şüküfe

Bir lahçada yüz şürete biñ reng ile girdi
Beñzetmege kendin ruğ-ı dil-dâra şüküfe

³⁴ Ahdi, bu gazlini Tarîkî'nin aşağıdaki gazeline nazire olarak yazdığını söylerler (132b):

Haddüñde gördi haţtuñı 'aynum 'ıyân 'uyün
Vaşf ider anı rüz u şeb olmaz zebân zebün
Ber-bâd idüp yıķardı gönül haymesin hasüd
Âh-ı derünüm olmasa iy dil-sitân sûtün
Âhü-yı nergisüñ görelî iy perî-şıfat
Tağlara düşdi 'aşk ile oldı cenân cünün
Bezm içre câm ı râz-ı dili gördi fâş ider
Pirâhenini gonçe-veş itdi derân derün
Sâķi getir sürâhiyi 'ayş idelüm müdâm
Çün kim olur anuñla ğam-ı dil-berân birün

Bozardı kızardı utanup iy yüzi lâle
Sen sîm-bere ideli nezzâre şükûfe

Şemşîr-i hazân pâreledi cismini şâhuñ
Şan penbe-i merhem durur eşcâre şükûfe

Esrâr-ı İlâhîyi 'ıyân eyledi halka
Manşûr-veş aşılса n'ola dâra şükûfe

Beñzetdi senüñ hanceriñüñ kırsına kendin
Takılsa yaraşur güzelüm hâra şükûfe

Reşk-i felek olursa n'ola sebze-i hadrâ
Encüm durur iy 'Ahdî çemen-zâra şükûfe

36- Sürdüm yüzümi pâyuña bâğ-ı İremünde
Rif 'atle başum Tûbiye irdi kademünde

Uşşâkla haşr olmadın iy kaddi kıyâmet
Yakmak neyi ki anları nâr-ı sitemünde

Yâd-ı kad ü zülf ü dehenüñ olmayaydı
Hâlüm n'olacağın bilmezidüm elemünde

Beñzer dir idüm la'î-güher-bârına yârüñ
Gelseñ söze iy gonçe dilüñ olsa femünde

Biñ mürde-dili zinde kıtur bir dem içinde
Enfâs-ı Mesîhî mi var iy 'Ahdî demünde

37- Yoluñda cân u ser terkinu urmazsam 'itâb eyle
Oda yaq cümleten cismüm gönül mülkin harâb eyle

Didüm bir kez mey-i la'lüñ emüp gitsem didi ol meh
Bir iki iç yıkıl var git yeter cânâ 'azâb eyle

Dilâ bu şerha şerha sine-i pür guşşamuñ şerhin
Yazup cân şafhasına ehl-i derde bir kitâb eyle

Düşer ey âfitâbum pâyuña sâyeñ gezer her gün
O bir nâ-cinsdür andan kerem kıt ictinâb eyle

Senüñ mihrüñle çün cevrüñ hisâbın özgeler bilmez
Yiter 'Ahdî'ye mihrüñ baña cevri bî-hisâb eyle

38- 'Äleme Manşûr gibi keşf-i esrâr eyleme
Darılup dünyâyı ey dil başuña dar eyleme

La'lini koyup meyânına tolaşsa iy gönül
Aldanursın ara yirde gizlü bāzār eyleme

Hürmet idüp mey metâ'ın zâhid almazsañ ele
Göz göre ayağa çalma nef'ın inkâr eyleme

Dâmenüñ çāk olmasun iy gonçe dirseñ gül gibi
Takılup her hâra şakın seyr-i gülzâr eyleme

Güş idüp ta'lîm-i ğayrı pend geçdün 'Ahdîye
Pendümi tut bir dağı ol fenni tekrâr eyleme

39-

سبزه سرزد از لبت ساقی شراب ناب ده
عاشق لب تشنه را از چشمه خضر آب ده
من بتلخی خو گرفتم دگرانرا بعد ازین
از لب شیرین طیبیا شربت عناب ده
گرمی خواهی که گردد تیره روز ما چو شب
رخ متاب ای مه زما و زلف خودرا تاب ده
چون به بیداری میسر نیست ظاهر دیدنت
تابعین باطنت بینم بیچشم خواب ده

³⁹ Nişâni (Celal-zade Mustafa Çelebi)'nin aşağıdaki gazeline nazire olduğu Tezkirede yazılıdır (v. 18b):

دور کل شد ساقیا جام شراب ناب ده
جان شود مخمور بنا عارض اوارا آب ده
گر بپرسم ای طیب از لعل نابت يك دوا
این دل بیسار را از شربت جلاب ده
یارب ان مهر دلفروزم مرا بخشد وصال
آتش مهرش بسوی عاشقان هم تاب ده
چشم مستش هر زمان دلرا جزای میدهد
يك دی آسوده باشم از جفایش خواب ده
آن کسان ابرو گرفته از نشانی صبر و جای
در حریم حسن خوبان گوشه محراب ده

همچو عهدی سجده گاهم خاک پای تست و بس
هر کسی کو سر فرو نارد بدو محراب ده

40-

تا آدمم چو باد به بستان ادرنه
گل گل شگفت دل زگلستان ادرنه

شمشاد و سرو و خلد ملافید بعدازین
کامد بچلوه سرو خرامان ادرنه

یاد از کنار شط وز بعدادیان دهد

سیر کنار تونجه و خوبان ادرنه

هر دم زبس که یاری یارانه میکنند

شرمنده ام زیاری یاران ادرنه

تادامن و صال توآرد بکف شده

عهدی زخیل خاک نشینان ادرنه

41- Nāfe hatṭuñdan nümüne sebze-i dil-cū daḥı
Gül gibi dāguñ yaḳupdur lāle-i ḥod-rū daḥı

⁴⁰ Gülşen-i Şu'arā, v. 32 b.

⁴¹ Bu gazel Gülşen-i Şu 'arā'da da vardır (v. 134a) Ahdî'bu gazelinin Ârifî Fethullah Çelebi'nin Tezkereye aldığı şu gazeline nazire olduğunu yazıyor:

Geldi hüsnüñ güleşenine bir ḥaṭ-ı gül-bū daḥı
Başuma rüz-ı ezelde yazuyimiş bu daḥı

İy ḥaṭ-ı reyḥānımı yāḳūta añmasun bize
Kim anuñ üstine geldi şimdi bir yazu daḥı

Geldi uş dil-ber seki sen çekme zaḥmet iy ṭabib
Kim yetişdi dāmenüm almağa bir ölü daḥı

Ḳāmetüñ bir servdür kim ola anuñ bārı gül
Ḥoş 'aceb olaydı ger virseydi şeftālu daḥı

'Ârifî yitmez mi gamzeñ oḳları ḳatlı itmege
Kim ḳurupdur yaylar her güşede ebrū daḥı

Görmege dîdâr-ı pakûn 'âşık-ı şeydâ gibi
 Her yaña yiler şabâ her sū revândur şu dağı
 Kaşlaruñ ser-geştesi şehî içre ancak meh degül
 Kūh u şahrâda gözūñ divânesi âhū dağı
 Genç-i hüsnüñ üzre ejder zūlf yitmez mi şehâ
 Hâlden nâzır koduñ bir bende-i Hindū dağı
 İtlerūñ şaffında biñ kez gerçi gördüñ 'Ahdiyi
 Dimedüñ bir kez ser-i kūyumda kimdür bu dağı

- 42- Hüsn ile olsa ser-âmed n'ola Rūma Şâmî
 Görmedüm mişlini seyr ideli Mısr u Şâmî
 Seyre gel nâz ile gey egnüñe bayrâmî kabâ
 Nic'olurmuş göra şehrūñ güzeli bayrâmî
 Şeb-i 'ıyd içre meh-i nev gibi görünmez iseñ
 Rūze-i gamla geçer bendelerūñ eyyâmî
 Merhabâ diyü ala gönlini il eyleme 'âr
 İtme pâ-mâl ile karşı bu dil-i bed-nâmî
 Rūz-ı 'ıyd irdi gözellerle salıncağa binüp
 Şalın iy serv-i sehî seyr idelüm endâmî
 Sâkiyâ rūze-i gamda başuma üşdi elem
 Bâde-i la'lüni şun def' idelüm âlâmî
 'Ahdi'nüñ irmedi pâ-būsuña desti nice kim
 Pâyūña sâye gibi düşdi idüp ikdâmî

Ahdi'nin Matla'ları

- 1- Seyrümde dün itdüm gül ü gülzârı temâşâ
 Kuyūnda idem gibi bu gün yâri temâşâ

¹ Ahdi Tezkire'sinde bu matlanın Sofyalı Vuşlatî'nin:

Gülzâr nedür eyle ruḥ-ı yâri temâşâ
 Hem câna şafâlâr vire hem yâri temâşâ

beytine nazire olduğunu yazıyor (v. 193 b). Ahdi'nin kardeşi Muradi'nin yukarıda verilen s. 99, 1. not:

İdüp n'iderin serv-i çemenzârı temâşâ
 Üftâdeye besdür kad-i dil-dârı temâşâ

matlahı gazelinin ağabeyisinininkine nazire olduğu anlaşılıyor.

2- Hâşıl olmaz kişt-i 'ömr ol rüy-i zibâdan cüdâ
Sebze-i nev-restenüñ hâli n'olur mâdan cüdâ

3- ساختم پیکان تیرش شمع جان خویش را
دم کش ای شمع و مزن آتش زبان خویش را

4- Gören hâl-i dehānuñ 'aksini çeşmümde dir cānā
Belā bahrinde batmış pençe-i mercān durur gūyā

5- Neylerem 'ālemde sākī eyleyüp meyl-i şarāb
Cāmdur destümde dāgum penbesi anuñ hābāb

6- Meclis'-i şeh şahn-ı gülşen havzıdur cām-ı şarāb
Nā-şugofte gonçedür konmuş aña her bir hābāb

² Gamî Beg (Ayıntâbî)nin:

İy benüm cānum şoran ol rüy-i zibâdan cüdâ
Mâhi-i miskînüñ ahvâli n'olur mâdan cüdâ

matlana naziredir (v. 150 b).

³ Şehâbî-i Acemî'nin (öl. 971):

به که سوزم شمع سان رکهای جان خویش را
بیش ازو روشن کنم سوز نهان خویش را

matlana nazire olarak yazılmıştır. (v. 108 a).

⁴ Tezkire yazarı Âşık Çelebi'nin:

Çadem başup gele çün kabr-i Kaysa nâka-i Leylâ
Mezârî üstine örter deve tabanı bir kemhâ
Kulağuma çalındı nefha-i ney nefha-i şüre
Nefes oğhymuş anuñçün ider dil mürdesin ihyâ

beyitlerine nazire olduğu Gülşen-i Şu'ara'da yazılıdır (v. 136b).

⁵ Edirneli Mecdî'nin:

Sâkiyâ bir kaşr-ı mînâ-fâmdur cām-ı şarāb
Kim çıkup başı kaba kesb-i hevâ eyler hābāb

matlana naziredir (v. 17 a).

⁶ Yine Edirneli Mecdî'nin:

Şâhid-i şevke zeberced tâcdur cām-ı şarāb
La'ldür aña konılmış sâkiyâ her bir hābāb

matlana nazire olduğu Tezkire'de yazılıdır (v. 171 b). Ahdî'nin, Fuzulî'nin gazeline nazire olduğu kesin olan 5. gazeli ile Mecdî ve Ahdî'nin bu beyitleri de, vezin ve kafiye yönünden Fuzulî'ye nazire olabilir.

- 7- Da'vî-i 'aşk iderisen ikisin sev güzelüñ
Şahideyn olmazsa iy dil bulmaz da'vî sübüt
- 8- سنك آن پیمان شکن پیمانه دلرا شکست
چشم امیدم حباب آسا از و طرفی نسبت
- 9- Al ile gönlüm alan bir dil-ber-i mekkâredür
Yağmağa dil kişverini haddi âteş-pâredür
- 10- Egerçi kim dil almağda gözün üstâd-ı sâhirdür
Beli kan dökmede ol gamze-i hün-h'vâre mâhirdür
- 11- Ger baña gam taşını yağdursañ iy gül jâle-vâr
Gül gibi her birisinün başum üzre yiri var
- 12- Gördi kim düşdüm bışât-ı kurbе mânend-i gubâr
Hışm ile silküp beni atdı yabana rûzgâr

⁷ Bu beyit yalnız Riyâzü'ş-Şu'arâ ile Zübdetü'l-eş'ârda vardır. "Şahideyn": Zübdetü'l-Eş'ar; "Şahidün": Riyâzü'ş-şu'arâ

⁸ Fuzulî'nin:

سنك بیلاد بتان آینه دلرا شکست
هر تمنای که در دل داشتم طرفی نسبت

matlâlı gazeline nazire olarak verilmiştir. (v. 152 b). Fuzulî'nin gazelinin tümü için bk. Fuzuli, Farsça Divan (Edisyon kritik), yayımlayan Hasibe Mazioğlu, Ankara, 1962, s. 321.

⁹ Kerbelâlı Kelâmi'nin:

Şanma kim sinemde 'aşkuñda dil-i hün-hâredür
Güşe-i külhanda yir tutmuş bir âteş-pâredür

matlâma naziredir (v. 164 a).

¹⁰ İstanbullu Vâhî'nin:

Neler kıldı baña bilmez miyüm zülfün ne kâfirdür
Nice kez kanuma girmiş durur gamzeñ ne kâhirdür

matlâma nazire olduğu Tezkire'de yazılıdır (v. 195 a).

¹¹

Ger baña mektüb-i dür-bârın gelürse iy nigâr
Gonçe-i zanbağ gibi başumda anuñ yiri var

matlâlı Vâlihî-i Üskübî'nin gazeline naziredir (v. 190 b).

¹² Muhîti'nin:

Hâkden ref' eyleridün zerre-i nâçiz-vâr
Âftiâbum zerre deñlü olsa baña i'tibâr

matlâma nazire olduğu Tezkire'de yazılıdır (v. 117 a)

- 13- Genç-i hüsnine ol gün yüzlününü oldı nâzır
Aķçesi olsa nola merdüm-i çeşmün vâfir
- 14- Başka alem zâhir itdi süz-ı aşķ-ı pākümüz
Mihir ü meh anda şerâr-ı âh-ı âteş-nākümüz
- 15- Mâ'il ger olmayaydı o kıadd-i bülende şem^c
Başdan yanup yakılmaz idi encümende şem^c
Bir bağlamalı âteşî dīvâne olmasa
Uyup ötine düşmez idi böyle bende şem^c
- 16- Çeşm-i zaķmum görmedük tîrin diyü cânānumuñ
Kanda eyler körlüğüna çeşm-i hün-efşānumuñ
- 17- Fitneden bir nefes âhū uyħuda degül
Anuñ için dil-i şürîdemüz âsüde degül

¹³ İstanbullu Ref'i'nin:

Harem-i hüsnine yāruñ diyü olduñ nāzır
Urdu çeb rāst müjem merdüm-i çeşme vâfir

beytine naziredir (102b).

¹⁴ Arifî (Rumeli Yenişehirinden)nin:

Murg-ı kıudsîdür ten-i lâ-şeyde rüh-ı pākümüz
Yine meyl-i aşladur yokdur ecelden bākümüz

heytime naziredir (v. 147 a)

¹⁵ Firdevsî'nin: (öl. 971/1563)

Görüp kemāl hüsn ile iy mäh sende şem^c
Barmaķla gösterür seni her encümende şem^c
Gerçi ki şeb külāh giyüp arz-ı hüsn ider
Likin şebîh almaz ol şeh-levende şem^c

beyitlerine naziredir (v. 155b).

¹⁶ Edirneli İzārî Çelebi'nin:

Kanlı peykānın görince sinede cânānumuñ
Cigeri ağzına geldi zaķm-ı hün-efşānumuñ

matlama naziredir (v. 137a).

¹⁷ Edirneli Keşfi Beg'in:

Çeşm-i maķmür-i nigār iy gönül uyħuda degül
Çâfil olma bu tegâfülleri bîhüde degül

beytine naziredir (v. 50.).

- 18- Düşeli gözlerüme 'aks-i leb-i cānānum
Ma'din-i la'dür dīde-i ḥūn-efşānum
- 19- هلاك شيوه آن شوخ عشوه كار منم
خراب دیدن آن چشم پر خوار منم
- 20- Dem-be-dem turmaz akar kan zaḥm-i tīg-i yārdan
Ağlamaz kan dökmede bu dīde-i ḥūn-bārdan
- 21- Geh açıldı gonçe geh dürdi yüzini nāzdan
Bülbüle bu vech ile yüz gösterür açmazdan
- 22- Tığine arḳalanup olmasa ḥūn-h'vārlığı
Bıçağı itmez idi bunca dil-āzārlığı
- 23- Dil uzadup ağıza almış ceres ehl-i dili
Sözini bilmez yabana söyler añlanmaz dili

¹⁸ Saruhanlı Sa'yi Çelebi'nin:

Nāle ney göz yaşı mey oldu ciger büryānum
Ḥāne-i dilde ḥayālūñ olalı miḥmānum

matlana naziredir (v. 107b).

¹⁹ Murādī-i Acemin: şu beytine naziredir:

بگرد کوی تواز عاشقان زار منم
بدام توز اسیران خاکسار منم

²⁰ Sāmī'nin şu matla'ına naziredir:

Niçün inler bülbül-i şeydā gül-i pür ḥārdan
'Āşık-ı şādık olan kaçmaz cefā-yı yārdan (v. 113a)

²¹ Necātī nin:

Gey şakın mansübeyi bu çerh-i lu 'bet-bāzdan
Māt ider bir gün seni ruḥ gösterür açmazdan

beytine naziredir. Necati'nin bu beytine Ahdi'den başka Baki, Misali, Izari, Re'yi, Ruhi, Refi i, Nami ve Fedayi'nin de nazirelerinin olduğu Dil ve Tarih -Coğrafya Fakültesi Kürtüphanesi, İ. Saip Sencer K. No. 4123 de bulunan mecmuada yazılıdır (v. 107b). Necati Divanı'nın Prof. Dr. A.N. Tarlan baskısında bu beyit yoktur.

²² İstanbullu Gıyāsī'nin:

Var iken hecrūñ ile gönlümüzüñ darlığı
Dehenūñ yok yire eyler bu cefā-kārlığı

matla'ına nazire olduğu Tezkire'de yazılıdır (v. 151b). Ahdi ile Gıyasi' bu matla'ları Baki'nin şu gazeline nazire olacaktır:

Var iken hancerinūñ 'aşıka dil-dārlığı
Gam dıgöl eylese peykānı dil āzārlığı

²³ İzārī Çelebi'nin:

Nāleme iy dil ceres teşbīh olunmaz ḥāşılı
Söze gelse bir fireng oğlandıur çalar dili

matla'ına naziredir (v. 137 b).

- 24- Şanman füsün-i çeşm-i siyâh öldürür beni
Eylər yanumda gayre nigâh öldürür beni
- 25- Harîmüñde yanar göñlüm olup kandîl-i rûhânî
Du çeşm-i hün-feşân aña iki yâkût-ı rummânî
- 26- Gülzâra şem'-i bezm olalı gül didükleri
Yanup kül itdi cismini bülbül dikükleri
- 27- Baña bir şeb vişälün va'de câna itseñ olmaz mı
Dil-i nâ-şadı bir şöyle tesellâ itseñ olmaz mı
- 28- Dün gice görmedüm ol mihr-i cihân-ârâyı
Dûd-ı âhumla kara başşa n'ola dünyâyı
- 29- Ğam-ı hâliyle çıkdum dîdeden ağlayı ağlayı
Delürdüm zülf-i zencîrine dil bağlayı bağlayı

²⁴ Bağdadlı Keremî (Germî de okunabilir) Beg'in:

Ol çeşm-i nâtuvâna nigâh öldürür beni
Ol zülf-i tâb-dâr-ı siyâh öldürür beni

beytiyle başlayan şiirine naziredir (v. 47b).

²⁵ Ahdi' in bu matlaı Muhiti'nin, Gülşen-i Şu 'arâ'ya bütününü almış olduğu şu matla'lı gazeline naziredir:

Kemin-gâh-ı şafâdan zâhir olup luğf-ı Rabbânî
Bi-hamdi'llah ziyâret eyledüm Şâh-ı şehîdânı

Muhiti'nin bu ziyareti H. 991 / M. 1583'te yaptığı yazılıdır (v. 171 a).

²⁶ Ziynetî (Sirozlu) nin:

Öykünmez idi 'ârzuña gül didükleri
Nâlemle bahs ider midi bülbül didükleri

matlâna naziredir (v. 107 b).

²⁷ Sâni Beg (İstanbulu)in:

Göñül mir' atını şofi mücellâ itseñ olmaz mı
Cemâl-i yârı bu yüzden temâşâ itseñ olmaz mı

matla'ma naziredir (v. 70 b).

²⁸ Harîmî Beg (Kütahyalı) in:

Teng itdüñ başuma şive ile dünyâyı
Göresin nice olur sevdüğüm istignâyı

matla'ma naziredir (v. 76 b - 77a).

²⁸ Yine Harîmî'nin:

Gezer küyuñda dil şâm u seher ağlayı ağlayı
Gamuñla nâr-ı hicrâna ciger dağlayı dağlayı

matlâna naziredir (v. 77a).

Tahmîs-i Gazel-i Fuzûlî¹

Şehâ hûnî gözüünde kaşd-ı cân için şecâ'at var
 Leb-i la'fûnde kanum dökmege remz ü işâret var
 Efendüm gözlerüm segrür ise hayra beşâret var
 Yoluında cân virem gibi derûnumda 'alâmet var
 Şehîd-i tîg-i 'aşk olmağa göñlümde şehâdet var

Olaldan iltizâmum derd-i 'aşkuñ kenzi ey hûnî
 Edâ mümkün degül hâre itse eşküm mâl-ı Kârûnı
 Yeter çâre zenahtânunda habs eyle bu medyûnı
 Beni gel öldürüp kırtar belâdan çünki ey hûnî
 Ne sende merhamet şefkat ne bende şabra tâkat var

Murâduñ cân ise câna kuluında yok durur ibâ
 Keserseñ başumı tîguñla yüz döndürmezem kaç'â
 Ne deñlü hayf iderseñ gayra hâlüm ağlamam hâşâ
 Efendüm pâdişâhum ben kime varup idem şekvâ
 Baña çok cevri u zulm itdün saña senden şikâyet ver

Virelden cân meşâmına senüñ sevdâ-yı zülfüñ bû
 Çeküp dil şâm-ı fûrkatde niçe yıllar gam u gaygu
 Çü toğdı şubh-veş mihr-i celâlün çeşmüme karşı
 Dökildi gözlerüm yaşı nazâr kılmadun iy meh-rû
 Düşüpdür yılduzum beñzer sitâremde nüñüset var

İçersen cür'asın 'Ahdî cihâna pâdişâ eyler
 Cem ü Keyhüsrev olsañ bir birine mübtelâ eyler
 Dimiş ol kim cihânı mihr-i nazmı pür ziyâ eyler
 Gedâyı 'âleme sultân sultânı gedâ eyler
 Şarâb-ı 'aşk-ı dilberde Fuzûlî özge hâlet var

Nâmî-i Mardinî'nin Gazelini Tahmîs²

ای بت لاله رخ سرو قد خوس حرکات جوید از تلخی هجر تو دلم فوز و نجات
 از زبان تو بود طوطی بیچاره نکات ای لب لعل تو شیرین ز شکرهم ز نبات
 میرد حصه ز لعل لب تو آب حیات

¹ Bu tahmîs Süleymaniye Kütüphanesinde Esat Efendi K. No 3424 de v. 281 a dadır. S. N. Ergun bu tahmîsi Türk Şairleri'nde yayınlamıştır.

² Nâmî-i Mardinî, Gülşen-i Şu'ara, v. 141a.

سوی کلشن بخرام ای گل تر همچو سمن معتدل گشت هوا باغ جهان دشت ختن
مرده ای عاشق آواره آشفته سخن نو بهارست صفا بخش شد اطراف چمن
وقت آن شد که کند بلبل گویا نغمات

پای بند دل مانی سر موی تو بود نیست راه نوردان نه بکوی تو بود
نه همین مقصد عشاق بسوی تو بود غرض از کعبه همان دیدن روی تو بود
ورنه هرگز نبود میل بسوی عرفات

ای ز سیر در تو اهل نظر دیده جلا که ازو گشته مصیقل دل اهل صفا¹
عالم از بوی سمنسای تو خوشبو ز هوا از غبار ره تو برده مگر باد صبا
بمشام دل و جان میرسدم خوش نفحات

عهدیم گشته بپابوس تو مایل صنما عاجز از در که تو شد مردم کامل صنما
پی بسر دهنست مست چو مشکل صنما چون کند وصف قدت نای بیدل صنما
زانکه هست آن قد رعنا ی تو عالی ز صفات

KAYNAKÇA

- Ahdî, Gülşen-i Şu 'arâ, Millet, Ktp. Ali Emiri K. 774.
Âli, Künhü'l-Ahbâr, Türk Tarih Kurumu Ktp. yazma No. 546.
Âşık Çelebi, Meşâ 'irü's-Şu 'arâ, London, 1971.
Beyânî, Tezkiretü's-Şu 'arâ, Millet Ktp. Ali Emiri K. No. 757.
Ahdî Divançe ,DTCF Ktp. İsmail Saip Sencer K. I/5579.
Ergun, Sadettin Nüzhet, Türk Şairleri, c. I, s. 400.
Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şu 'arâ, D.T.C.F. Kpt. N. Aktuç K. No. 9.
İstanbul Kütüphaneleri Tarih Coğrafya Yazmaları Kataloğu, 7, s. 575.
Kafzâde Fâizî, Zübdetü'l-Eş 'âr, Millet Ktp. Ali Emiri K. No. 1325.
Levend, Agâh Sırrı, Türk Edebiyatı Tarihi. Ankara, 1973, s. 269-273.
M. Süreyya, Sicill-i Osmani, c. 3, s. 609.
Riyâzî, Riyazü's-Şu 'arâ, Millet Ktp. Ali Emiri K. No. 765.
Karatay, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Kataloğu, c. I, s. 400.
Türk Ansiklopedisi, c. I, s. 234.

¹ Vəzin eksik

عبدن بن تهمی چندون

صوفی سبب دقتن دیکر شسته	تشنه دل سیوه و صکد دود
چمنین کلدی خاکک . و در ساو	شیر حسی بی شکید معطر قلدی
بجز ذوب اییدی غیر لکبید آه او	ناز سن ز کله چمن کوز که آهوی
عمر اولده درین اولدر آزان شما	ز انقل کسه بزم قدسیه کوفاد
دورده عهدی ارس بولماز اهل صفا	اینی اهل صفا شوید کتوردی

فکره بیهوشی

بی وفا طبعی

بی وفا طبعی

بیت

اهل دل ایله تو اضع است کله شسته	قا تم کرم ایدره نوله مردم بر بلا
حاقبت کلدی اول آفت اییدی اگه وفا	غیره جور و باره صحنه کله ایله و با
اکنه کیدم سه سر صندی بر کلکون صفا	فوق ذوق آدمی بی شکره فخر کون
قورقم اولدر تار و هار ایله بخاری صفا	خاک قلم جسم زاری راه کویده و
دولکده کوز نظرش هم چکر مسکین کله	آه اولدرن طعن دشمنن بجا ایام
کونیه وار سم بجا تو کلوبه ویر صفا	یوزده ضرورده دوش چنور عهدی ک

بی وفا طبعی

بی وفا طبعی

بیت

اگر دگر بگردک قند مکر در بجا	انفوسه کسم ز بانگ شهید و شکر در بجا
------------------------------	-------------------------------------

بی وفا طبعی

بی وفا طبعی

مهر

قطره قطره خون اشکم در دام دریا	صورت قدوز خاکه شاخ گلدرم از دم
دمیدم زهر فزاتک چون سیر دریا	خیوم آب حیاتی سنن ای فخر استیوه
روز و صید شب بچوک بر ابر دریا	کون یوزک اطرافنی خاکه سر اسر طوطه
دود آه پر شتر عهدی زرافه دریا	تاج تمشید و قباده سر فو از کز کول

ی ن ت

دشتری در ناب در کویا	ذنی بر قطره آب در کویا
جام میده جاب در کویا	قطره قطره عوق لبه انگ
بر مجد ول کت ب در کویا	ایکی زلفیند عارضی سیظه
دیر شب ما ماب در کویا	زلفنی پر تور نسید کورن
زبه عهدی عذاب در کویا	کور کور غم نور کچر غرضی

و ی ف

بر مغک حکمی ستن بکلی او شسته	سایا بربط زور قیدر جام شرا
شسته ضحوب یور کن غنچ لک اودی	ست اولوب کلنه گلدر که صبا سوب
خیلی گرم ادهی ولی طور مدی نیر گلدری	شمع رفار که تر شو بو کچه دل افرازو
بلکه اجم زهر نقطه دو کوب لجه کتاب	غایب اولدوغنی مهرک کچر مال

کورین زلفکن ویکره نه بسون
 ننت شام تیات الم روز س
 جنت اچره کتیه چونکه عیاب اتم
 همه یه جنت کو یک و نذر بولدی

خطک کله تراش اتمه آفت
 شب یرت ارکا افشام مرت
 دوم مپان حکم یر هر زمان
 ددی بویش و سکین کر بویش
 رقیب نسته سوری و زردنا
 اولی د بیره بولدی کمی طلت
 قیاموکی کورن دیرالی س ق
 بو قاسم ن قیام نسته بر عطا
 معنی بویش اچون اولدوم ای
 رقیب اولدو اولسون با که طرت
 ایشته می سوزکی جان بیدر
 اوسته بولدی آرد و صحت

جان ساعی بولدی باز رجه آرد
 کل خه تک فر کید که مخطفاتیت فای
 بوی زلفک استیو ولدم چیم درد
 قیا پوکه کلدم او حارم او بوورد
 تسانک دمن شاه و که اولد
 اولدی خاک مقد که هر و همک
 نیدن ما که صیاس جان چون صبح
 ازل
 کوردم حالده همه ای کی بر نازک
 آشه بدر باوه لعلکله باش خوشتر

کل زفر تازی کی بی صمان چمن سبزی : - زر کلامن بکدی ز کس بوستان اوغلا
 سیر جعیش بر جوان نور سیه در زمین قاتق سرو یگان کل فطرلری یازینه
 جام می آید که ال سیرانه کدک غم دل کل پاکه آواره ادهوشه اینی سیر اینی
 کعبه کو یک چون جان ارباب صفا ای جان ابرو خندانه نغمه کل قوبینه
 سو پیشوب ارباب حسینه کدر حمدی ادا : - خاک حسن المغه بکرز اینی : - جواسیز

غی سکندزل اتم اولدی جانان شکار اچی اید کچه کم دیر لولو ر خوبان شکار
 غصت ال ویرشکن اول اول کوزگی باغنه صنه کم کیر ال انگ کین مر تن شکار
 آردوب بندن چکر قنایه دلدار ی قریب ای عدد اکتب در ایانه شیطان شکار
 پی ای بیک بوس ایدر قمر اکو بولور دست شهسوارم انسه نوله شوقن جوان شکار
 برکز آچه اول تشی بایک عقاب بری پر مرغ دل کسپی ایدر حمدی فراران شکار

با یوب حبک غم نی کیری افغان اوکوز بی نوادر سیاه چون زردینه در مان اوکوز
 برضن جعش نفا خدینه زلف سیرشی روده کلکش منه در کویا کوزان اوکوز
 خیال اول شاهک کلوب دیوان حسنه نزهت بر جعش سلطا خیدر اینی و ارکان کوز

دل داناگ نظر ایوب زلف کریم کراچو برصحاتی دور کو یا شبتان او کوز
 هر سوزم بگلستان وصف رفته عید کل کی شرم او قور هر کم گلستان او کوز

و س اینک

کج حسینه او کون یوزنیک اولدی ناظر اچی سی اوله نولام دم چسنگ و افز
 بنده سن سو کر کین باکمی دیر سن دیریم سککم سولیلدی دیر ختم ایده ببول شقار
 چکدی لشکر بودی کلدی خنک و شای ملک اسلای ده و قلدی خیل کافر
 عارض و قاشی دکل اشک تنیز قلب خودی لعل آت شه محو ایوب او چشمی
 سوزاری وصف یا گل سر ز گلدر قمنی عهدی کبی بر ایله و نازک شای

و س اینک

شب فرقه غم هر کشی کم صبار اولور باشنه کون طوبی انک شب نوا اولور
 کجی یام و صام دید فرقت و سیر بو یلدی قالم کوزلم اولده کچر آخ اولور
 شهر حسن اوچه قتی هر کشی کردی کجی اکدی محو یلدی کوزک آنی عجب سا اولور
 ولده آینه نمان ایلی هر زکی یوزن بفسک آنک کون کبی اول قلم اولور
 عهد یا خیل خلی طوبی جمال شهرین حق ستر ایدنی عجب دینی قرا کوز اولور

و س اینک

کوره‌لی باغده منقش تر سنبلی خطه آنک باش اگر
 جانی تیز و پراوشه سواره دیو یزده سی طور میوب بی دورتر
 الدی برنگله دلی کندی کور مادم بو یایه بردخی دلبر
 انونه وردی لعن ام دوی تینه ددم ایوه صوبه می دوشدی شکار
 قتل و عده اییوب کندی عهدی خسته و عده سن کوزار

دست یغما

خطدن و هم ایوب دین زلف ^{مکان} دیردین جلدن تور قب اول چاره عمر جاودان استر
 کوزم خاک ریحی کوریه یوز سورمک ^{کرم} کورگم کور یک کوریه جو شناس دن جان استر
 جگر قاتیل کوز باشی خنه فانه بو پیا سون لب یاره ال ایر غزل شراب ارغوان استر
 ایوب عقل طاهیشه ارم دیر خسته ^{عظ} در یاری قویوب آذن بو عقیده خانه
 یازوب بر سنک نام دکه قهرم اوزر ^{کرم} یوگم یو لکده خاک اولر عاشق نه نام ^{نشان} استر
 خط یارک غبارن اولر اغیاره ^{عظ} دیر ^{عظ} بی عارف اولن اسرارن الدن نمان استر

دست یغما

کوزا چنچ کورده ناکه بر پیا رخ کوز بر یوب پیک ^{کرم} کور کور کور کوز
 خاک پایی کوز آنک کوزینی ایرم کوره ^{کرم} سرمه کوز دن سیر کوز زری عیار کوز

نار و جوی که میزدی سرش بر دل کسوری	اوستن بدارن کجی صود و کس م بار کوزه
کندی و دلن عقل و فکرم قلده می سکنی	نیسون قان دو کس بوغنی اغلی و پونا کوز
بخت و بختی نوله نیجایه ویرستان	کوردی کوز کور کورمشی بر کوز لری تانا کوز
کورد و کوز کوز و کیوب تان دو کوز	بودل صد چاکه بر دم کراو لیدل یار کوز
عیدیا ویر زمان عیادت تیغ غم می	صویرینه قان اچر قانغمش او ان جو کوز

سین

ایمیلدن بر نفس کو کیمه اولانده ورس	اول هو سله دل قرار اتمز ریزده بر نفس
ای شکر لب نوله اولسه لعلک اوزده	قنده کم اولسه شکر اکا او شکر لایه کس
اول لیلی شیرین غمندن کو کهن و شوره اوزده	ناله قلم سپون او وور بجا و یار دس
بجم البحرین اشک کور طغنی	خجنتین یراره کچمزدی چون و آرس
ارزول لعل جانجیشینی اتم عیدیا	غزه سی تیغنی کور جانندن یوری اید

سک

جان و دلن اولسه عاشق رخ جانان	بو یله یانمزدی سراپا آتش سوزانده تیغ
طو تشپد ز نار شو تکل باشنده او دنیا	سر کدشتن نوله یان ساک یانه یان تیغ
آتش عشقه نوله دوشتم کورب رسالک	یا ز اوده تو شو و ارد کورن کر پروانه تیغ

نور افاده آنکه کلدی رخمندان کریم
دویدری تاب رخسینه اوغوی نقضان
قرشوسنده مهم ایدی تیغده عمده و
کرم اولوب شوغیده کله مجلس جانان

کرم اولوب ایغیر چون تقمیس جانان داغ
نوله یا نوب یا قلوبه بودل سوزانه داغ
کوداندوه و بایم شخی ایلد لاله در
شرحه راوند داون سیننه هر بران
بزرگ بگردیو کل چون شهادت ایلد
یغیر شرعیده کلکی لاله نمانه داغ
برتر ایوز نوبه بیک کچه دیدیم قیامت
دیدکی یقین لازم اولدی آنت شانه
پنیر ابد ال جانان ستر اولون دیول
عهد یا یقیدی سراپا بوتین عوینان داغ

سینه

مپوش اولوب دوشدی ایاطیه شیر
بکر بولونوب کو کل شیمی و نوری هجاب
نقل لیکه بکرمک اشردی اپتون
ساق نیه خیمی زنه می چینه کی کبابک
لعین امکن بکاسو که ایدرین خط
ذوق اله خطا موکلور اچیسیر شربک
مجلسه سورب ساغولعلکی ام
دونه دونه آنده غمی بودرمی نایک
خیر اتر سیک قانی دوک بندک اش
کوندرا و فکی سینیه یه فخره ایلد اولک
بیش اوزوب کله صونی نوله ز
یا ننده چنگ قیلمدی ربابک

و س ایضا

غیا بدو که کرایش بر پوی خساره کرد	کوزینه کور نوزوار در مکر بو چشم فونبار
کتاب جنگ گویش فطکدن ویروی	چقا کلدی کتوردی یوز بلافت و ^{انگار}
او نوزور کوز کوره بگک بربشج راه نوزخان	بور سیمه شیوه و نازیکه کور سر سره در قنار
چکن ای یوزی کل نوله چکیم طریقی	پکر برغنجی تر چون نهران جو دینی خاک
دلن غم توشی یعدی توندی لایر چکن	کوزنده عهد نیک کوردی خیال خال خنار

و س ایضا

خوزینه طاینب طور سه بر پاره کوه کل	در وک پیکه برن ده کوزنی یاره کوه کل
دو نسه میدان اواده نوله مانند جاس	کوردی بر پرده قرار ایجه خواره ^{کوه کل}
دوی تندی گلورن پاره بی چلی کندی	واره لم صبر ایده لم خردنی بر پاره ^{کوه کل}
عقل و دین جهو سکون کندا سکله قابو	قاله ی ناچاره ده بولدی بر چاره ^{کوه کل}
عید با کوه کل آوب کت جاناته نوار	سکام دیدی که ویر بر یه جانا کار ^{کوه کل}

و س ایضا

ای دیده تر شمع صفت اشک نشان	شوقید حرامی کبی کل خنده زمان اول
بر خند سنی زن الی کور سته نای اول	ن کبی تر مردم فریاد و فغان اول

کونینه

نوش آیت پورم شرب زنده ^{اول}	کو بنده صفای سگی در جام محبت
کل دارد و منی بیاورد بی نام ^{اول}	یوتقصد و جوهری که اول برنده بود در یک
بر وجهی ای دیده پوزخه ^{اول}	ز بنار صحنه و بسین اصلا در یکجا
جان ویر یون ^{اول}	آتش دل و دین صبر و درنگ کینه ^{اول}

بے بیضا

یوللا و جو کید ^{اول}	دل دنده کی اولردی ^{اول}
ظاهر بود در آله ال ^{اول}	کو کیک اولور ساک ^{اول}
اؤز بر ایوب ^{اول}	بیل سوزن کرشی ^{اول}
اولردی اول باد ^{اول}	بی خسته یه ^{اول}
پر یوقوب ^{اول}	مجنون کاش ^{اول}

بے بیضا

معدنی لعل ^{اول}	دوشکی کوز ^{اول}
چ کوز ^{اول}	روزمان ^{اول}
تشنه در باد ^{اول}	تقلک آب ^{اول}
چقدی ^{اول}	کوکب ^{اول}

عبدی چنان اولی علی پد اتم اوم
صنہ چانه سر صیبه حج پانم

بیت

طغی سر شکم اغلا الد جدم بنم
بلمن او یا شیاری می کم کوردی نام بنم
دشکم سپاهی طو تر زیننی نود شها
افلاک دکدی آتشی اتم علم بنم
لعنن مذم که یار صوره دشمن نونه
اغزیر ایدر الخف جانم اودم بنم
اول شاه باز کتسه باشم ایت پانیا
دولت کلوب قوز باشمی الم بنم
عبدی دیار رو مکلوب ایمل
کوز نمر اولدی کوزره ملک عجم بنم

بیت

قان ایدوب ای قاشی یا اولدی اوتک ^{دله نونا}
یاره مک نون ارب جوج اچکن هر زمان
اوق کبر افا ده کی اتک میانه کرچکم
خاکدن کلک کتوردک بنه ای ابرو کمان
پتر دله وز که قوشو کوسمی رسم نولا
سینه صد چاک دکدی دمه تک بریر نشان
سینه ده صف صف خدنگانی کمان ^{ایر داوود}
پتر گل بل نورس ایکن عبدی چک
آدمه ایلک بترویر لبلورسن پیمان

بیت

لاله خدرده رفی کلان دور کاشنه
پی نواعشان اچنده زار در کاشنه

دلر با و نما زین دلداره در سکا شمشین	کوزی شاهین کبی دل مرغی قمر برون طر
کوزی یونکر کوز در چهار در سکا شمشین	کل یوز کسره زوز زار اولمش تیور کوشک
بر پرلی صورت کوزلی کتار در سکا شمشین	بر عتده عخلن آکوز آوی مجسسون ایدر
جان ویر بر طالب دیدار در سکا شمشین	آب حیوانی کیمی لویکون دو مشوب و ایوه
بر لبی شیرین شکر کتار در سکا شمشین	خسرو اار باب نظر دادله نت ویرن
وار و یوخی بر بلور کم وار در سکا شمشین	کوره ای عهدی میا کله دانه نقشی

بیت

ایته ی یقین شوقله یوز پار شکوفه	یرد کده عذرت رخ دلداره شکوفه
بکرنگه کندن رخ دلداره شکوفه	بر خطه ده یوز صورت پیک ز کیکه کوز
سن سیمبر ایدلی نظاره شکوفه	بور زوی قیز زوی او توب ای یوزی لاله
صان پنبه تر درر استجاره شکوفه	شمیر خوان پارله ای جسمی شافک
مصوروش اصله نوله داره شکوفه	اسرار الهی بی عیان ایلدی خلقة
طاقسه یراشوره کوزلم فاره شکوفه	بکرندی سنک خج کل قوصه کندن
اجم در ای عهدی چمن زاره شکوفه	رنگ فلک اولور سه نوله سبز خضر

بیت

سو روم یوزمی پاکیه باغ ارکده
 رفعتد بستم طوبیه ایردی قد مکه
 عشا قد حشر اولدین ای قدی قیامت
 یقینت نه ایکی آنزی نارسنگده
 یاد قدوز لطف و دمنک و طیبیه
 عالم نوله جاغش بلر دم اگده
 بکمز دیر ای دم لعل کبر بار نی یارک
 کلک سوزیه ای غنچه دلک اول نکلده
 یک مرده ولی زنده قلدر بردم چند
 انفاس مسیحی و ارای عهدی دیکه

ن س

یوکلده جان و سر ترکینی اورنم سطر
 اووه تی حمله بستم کوکل کلن خوابیه
 دوم برکزی لعلک اموب کسرم دوی اول
 برایکی ایج یغلی وارکت تیر جانده غداطیه
 دلایوشده شمره سینه پر خسته ک شرف
 یازوب جان نفع سینه اهل درده بر کتابیه
 دوشترای اقام پاکیه سایک کرم کون
 او برنا هند رآذن کرم قنل اجناب الیه
 شک هر کله چون جور ک حسابن اوز ک کز
 تیر عهدیه هرک بجا جوری عجب اب الیه

ن س

عالم منصور کی کشف اسرار الیه
 دار لوب سینی ای دل باشکده دار الیه
 لعلنی قویوب سینه طوشته ای کوکل
 الوده نوسن آره یرده کونو بازار الیه
 حوت ابوب بی متاعی زاهد لمرک ال
 کوز کوره آیانده چاله نغفن انکار الیه

دانک

دانشک چاک اولسون انیچ در سگ کاکلی
 طاقلوب هر خاره صاقن سیر کز ایل
 کوش ایروب تعلیم غیری بند کچک عمیر
 پندی طوت بردنی اول فنی کز ایل

نانه خطکدن نمونه سبزه دلجو زنی
 کل کی داخل یقینر لاله خودر دخی
 کورکه دیوار پاکک عاشق شیدگی
 هر یکا سیر صبا هر سور واندر دخی
 نترک سر کشته سی شهر چوه انجی نه کل
 کوه و صحرا ده کوزک دیوانه سی اهنی
 کبچ هنک اوزره اثر در زلف تیرنی
 خالدهن ناظر خودک بر بنده نندو
 دینک بر کز سر کویده کدر بودنی
 اترک صفند پیکر که چه کورده کدی

حسن اوله سر آدنوله روم شای
 کوردم مشنی سیر ایده لی مصر شای
 سیره کل نازله کنگه پیر ای قبا
 بجا اولوش کوره شهرک کوزلی پیر
 شبعید اچره نه نوکی کونتر نیک
 روزه عخله کچ بنده رک ایامی
 مرصبا دیواله کو کلنی ان ایل عار
 اتمه پامال له قرشو بول بر بنای
 روز عید ایردی کوز کدره صلفا
 صلی ای سره سی سیر ایده لم ایل
 سایه روزه عخله شیه او شایلم
 باده لعلکی صون دفع ایده لم ایلم

عنه نیک ای بر دی پا بسکه دستم بزم
 پاکین یک یه کی دو شکر ایوب اقدار
 رات

کو شرب عارفی خوشتر شای
 قلدی ذره جفا داده رک آرای
 بپ کوش پوزلوری آه لک لک
 عارفک بر خه شک هر جهان آرای
 بر سرخ اچره صوره صوره جفا
 جابه الید سیر ایدن او سیم اندای
 بچه بیدر او مرین کم بجه دشنام ای
 سولیه ممکن سیر الخ و نمکن کای
 عید که اچره مرادی چو قلدی و غرض
 استرم اچون هر کون اوله پرای

دستینه

ایوب ندرین سوچمن زارنی تاش
 اقداره یس در قلدی تاش
 طوبی بی بیدر دکلوب طوری تاش
 امش کی اول شیوه رقا تاش
 جو طیبی چونکه طاک الید ک تاش
 کلایه قدم رجه قلوب یاری تاش
 آینه اسکندره هر که نظر اتخر
 هر کم ایدیه مرات رخ یاری تاش
 زلفه نول کو کلنی کورس دوا
 عاده تر ایدر هر کیش بر داری تاش

مصلحه دستینه

تایی چوق زلفه بطة طار کی
 یا طرش بری پرینه اکی بار کی